

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY VÝSLECHU DĚTÍ

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Marie Lhotová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Božena Burcarová

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: III.

2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 27. 3. 2015

.....

Bc. Božena Burcarová

Poděkování

Děkuji vedoucí své diplomové práce PhDr. Ing. Marii Lhotové, Ph.D., za cenné rady a připomínky při zpracování mé diplomové práce. Také děkuji všem, kteří mi při zpracovávání práce pomáhali.

OBSAH

ÚVOD	6
1 ZÁKLADNÍ POJMY	8
2 DÍTĚ	11
2.1 VÝZNAM VÝPOVĚDI DÍTĚTE V HISTORICKÉM VÝVOJI	11
2.2 VYMEZENÍ POJMŮ Z HLEDISKA PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	11
2.3 VYMEZENÍ POJMŮ Z HLEDISKA PSYCHOLOGIE	14
2.4 VÝVOJOVÁ OBDOBÍ U DÍTĚTE	16
2.5 SPECIFIKA VÝVOJOVÝCH OBDOBÍ DÍTĚTE ZÁVAŽNÝCH PRO VÝSLECH DÍTĚTE	20
2.6 VÝZNAM VĚKU DÍTĚTE V ZÁVISLOSTI NA VÝPOVĚĎ	27
3 VÝSLECH	29
3.1 VYMEZENÍ POJMU VÝSLECH	29
3.2 VÝSLECH A TRESTNÍ PRÁVO	30
3.3 VÝSLECH A KRIMINALISTIKA	31
3.4 VÝSLECH A PSYCHOLOGIE	31
3.5 FÁZE VÝSLECHU	33
3.6 PŘÍPRAVA VÝSLECHU	34
3.7 STÁDIA VÝSLECHU	35
3.8 DOKUMENTACE VÝSLECHU	36
4 VÝPOVĚĎ	37
4.1 VYMEZENÍ POJMU VÝPOVĚĎ	37
4.2 NÁHLED NA VÝPOVĚĎ	37
4.3 PROCES TVORBY VÝPOVĚDI	38
4.3.1 ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACÍ	40
4.3.2 VŠTĚPENÍ A UCHOVÁNÍ INFORMACÍ	41
4.3.3 PŘEDÁVÁNÍ INFORMACÍ	42
4.3.4 PŘÍJEM ZPRACOVÁNÍ A ZACHYCENÍ INFORMACÍ VYSLÝCHAJÍCÍM	44
5 SPECIFIKA VÝSLECHU DĚTÍ	46
5.1 OBECNÁ SPECIFIKA VÝSLECHU DĚTÍ	46
5.2 DALŠÍ OSOBY PŘÍTOMNÉ VÝSLECHU	47
5.3 VÝSLECHOVÉ PROSTŘEDÍ	48
5.4 SUGESTIBILITA	50
5.5 AKOMODAČNÍ SYNDROM	51
5.6 LEŽ A KONFABULCE	52
5.7 SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE	53
5.8 VĚROHODNOST VÝPOVĚDI	54
6 METODIKA DIPLOMOVÉ PRÁCE	56
6.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÁ OTÁZKA	56
6.2 METODA VÝZKUMU	56
6.3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU	58
6.4 VÝZKUMNÝ POSTUP	59

7	VÝSLEDKY -----	61
	7.1 SPONTÁNNÍ PROJEV DÍTĚTE -----	61
	7.2 VERBÁLNÍ PROJEV -----	62
	7.3 NEVERBÁLNÍ PROJEV -----	62
	7.4 PROJEV PASIVITY -----	63
	7.5 EMOCE -----	63
	7.6 CHOVÁNÍ DÍTĚTE VE VÝSLECHOVÉ SITUACI -----	64
	7.7 MÍRA SPOLUPRÁCE PŘI VÝSLECHU -----	64
	7.8 VZTAH K PACHATELI -----	65
	7.9 POČÁTEK VÝSLECHU -----	65
	7.10 SOULAD MENTÁLNÍHO A FYZICKÉHO VĚKU -----	66
	7.11 OBECNÁ HLEDISKA VÝSLECHU -----	67
8	DISKUZE -----	68
	ZÁVĚR -----	77
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ -----	79
	PŘÍLOHA Č. 1 – SEZNAM KÓDŮ A KATEGORIÍ -----	85
	ABSTRAKT -----	89
	ABSTRACT -----	90

ÚVOD

Kriminalita je celospolečenský problém a zvláště závažná a zavrženíhodná je mravnostní trestná činnost páchaná na dětech. Pracuji patnáct let jako komisař na oddělení obecné kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR v Českém Krumlově a zabývám se mimo jiné i trestnou činností páchanou na dětech. V rámci své praxe provádím výslechy dětských svědků a k napsání této diplomové práce s názvem *Psychologické aspekty výslechu dětí* mne přivedly otázky, které jsem si kladla při své práci.

Odhalování a objasňování této kriminality je velmi obtížné vzhledem k vysoké latentnosti spojené s mravnostní kriminalitou. Latentnost mravnostní kriminality nepochybně souvisí s ostychem obětí oznamovat tuto trestnou činnost s ohledem na skutečnost, že k řadě deliktů dochází v rodinném prostředí. Dalším důvodem může být obava z nadcházejícího policejního vyšetřování.

Typickým znakem mravnostní kriminality je vysoká nebezpečnost jednání pachatele a zejména dopady na psychický a fyzický vývoj oběti. Je tedy nepochybné, že dětem, které se staly obětí mravnostní trestné činnosti, by měl být ze strany policejního orgánu v průběhu vyšetřování věnován zvláštní a citlivý přístup.

Výslech dítěte vyžaduje naprosto odlišný přístup oproti výslechu dospělého jedince. Na přípravu výslechu dětského svědka a zvláště pak na samotný průběh výslechu se kladou poměrně vysoké nároky. Oproti dospělým jsou děti v rámci trestního řízení více zranitelné. Tato rozdílnost spočívá v jejich odlišném vnímání, myšlení a vyjadřování se a všechny tyto oblasti jsou podmíněny jejich vývojovými zvláštnostmi.

Ve své diplomové práci si kladu za cíl prozkoumat psychologické aspekty výslechu dětských svědků a najít odpověď na výzkumnou otázku: Jaké psychologické aspekty se projevují ve výslechu dětských svědků? Cílem mé práce je zjistit, jaké psychologické aspekty se objevují při výslechu dětí, pojmenovat je a popsat.

První část práce, která je rozdělena do pěti kapitol, je zaměřena na rešerši odborné literatury k tématu diplomové práce. Druhá část práce je věnována provedenímu výzkumu a diskuzi.

V první kapitole budou vymezeny základní pojmy, které se prolínají celou prací a jsou pro samotnou práci důležité.

V druhé kapitole se budu zabývat osobností dítěte ve věku od šesti do dvanácti let z pohledu vývojové psychologie a zejména specifiky vývojového období dítěte důležitých pro jeho výslech v rámci trestního řízení. Pro potřeby této práce budu vycházet z pojetí Vágnerové a zabývat se budu jen fází raného školního věku a středního školního věku. Při plánování výzkumné části, kdy jsem vybírala výzkumný soubor, bylo zřejmé, že největším zdrojem dat jsou dokumenty týkající se věkové kategorie od šesti do dvanácti let. Z tohoto důvodu jsem svoji práci zaměřila právě na tuto věkovou kategorii dětí a jako výzkumný vzorek jsem zvolila děti ve vývojovém období školního věku.

Ve třetí a čtvrté kapitole budou vysvětleny pojmy výslech a výpověď. Výslech je nejčastějším právním prostředkem dokazování a jeho výsledkem je výpověď. Prostřednictvím výpovědi lze zjistit průběh kritických událostí ve vyšetřovaném případě. Výpověď je nenahraditelný zdroj informací mající význam pro trestní řízení a zejména pro plné objasnění případu. V této části práce bude popsán význam výpovědi a výsledku.

Pátou kapitolu jsem nazvala Specifika výsledku dětí a jejím obsahem je popsání jednotlivých zvláštností výsledku dětí. V kapitole se zabývám obecnými aspekty výsledku, sugestibilitou, výsledkovým prostředím, akomodačním syndromem, sekundární viktimizací a věrohodností výpovědi dítěte.

Pro svůj výzkum, kterému je věnována druhá část diplomové práce, jsem zvolila kvalitativní formu výzkumu. Metody kvantitativního výzkumu nám mohou také pomoci získat o zkoumaném jevu detailní informace. Což je případ mé výzkumné práce. Hlavním úkolem mého výzkumu je objasnit, jak se lidé v prostředí výsledku chovají a proč jednají určitým způsobem a jaké jsou interakce při výsledku.

Jako specifický výzkumný přístup jsem zvolila část postupu metody zakotvené teorie. Výzkumný vzorek tvoří devět sexuálně zneužívaných dětí ve věku od šesti do dvanácti let vyslychaných v letech 2010 až 2014. Pro potřeby metody zakotvené teorie byly zdrojem dat dokumenty z jednotlivých spisových materiálů týkající se výzkumného souboru a to: odborné posouzení výsledku a protokolární přepis videonahrávky výsledku.

1 Základní pojmy

V této kapitole bych ráda vymezila základní pojmy, které se prolínají celou prací a jsou pro samotnou práci důležité.

Velmi významným pojmem používaným v této práci je dítě. Je to pojem velmi široký a můžeme jej chápat z různých perspektiv a to perspektivy trestně právní, občanskoprávní, kriminologického a psychologické. Pro oblast trestněprávní a občanskoprávní je důležitý věk. Tímto pojmem se budu podrobně zabývat v kapitole druhé nazvané Dítě.

Slovo psychologie je odvozeno z řeckých slov „psyché a logos“. Slovo „psyché“ v překladu znamená duše a slovo „logos“ je překládáno jako věda. Psychologie je obor, který se zabývá duševními vlastnostmi, procesy a stavy i jejich příčinami a projevy, zkoumá tedy psychické jevy. Psychologie je věda o psychice, která se projevuje jako prožívání a chování ve formě procesů a psychofyzických dispozic k těmto procesům. Za předmět psychologie jsou pokládány prožívání, chování a produkty činnosti, čímž se rozumí psychologické aspekty těchto produktů.¹

Jedním z oborů psychologie je psychologie forenzní. Forenzní psychologie je aplikovaná disciplína, která se zabývá chováním a prožíváním lidí v situacích upravovaných zejména trestním právem.²

Forenzní psychologie v souvislosti s výsledkem usiluje o prozkoumání souvislostí mezi vnímáním, zapamatováním na jedné straně a přesností výpovědi na straně druhé. Takto získané poznatky se snaží využívat jako obecná doporučení, jakým způsobem může vyslychající postupovat při výslechu.³ Tato doporučení se snaží upozorňovat na významné okolnosti výslechu, které podporují nebo brzdí komunikaci. Zobecnění poznatků je ale složité díky velkému množství proměnných objevujících se v jedinečných seskupeních v každé výslechové situaci.⁴ Forenzní psychologie rozpracovává otázky výslechu a výpovědi i s ohledem na postavení vyslychané osoby,

---

¹ NAKONEČNÝ, M. *Obecná psychologie. Syllabus přednášek*, str. 7-8.

² ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 9.

³ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 9.

⁴ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 12.

tedy se zřetelem zda jde o svědka, obviněného či poškozeného, a hledá určité společné psychologické znaky, které jsou charakteristické pro konkrétní výslechové situace.⁵

Výslech patří mezi základní a nejčastější důkazní prostředky v rámci trestního řízení a je chápán jako jedna z typických policejních činností.⁶ Mezi základní a nejčastější důkazy v rámci trestního řízení se řadí výpověď svědka.

Podle ustanovení § 97 zákona číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen trestní řád) je každý povinen vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení.

Vyslýchanou osobou rozumíme osobu, která se dostavila k orgánu činnému v trestním řízení, aby zde učinila výpověď za účelem objasnění určitého konkrétního skutku a jeho pachatele. Vyslýchaná osoba může být v pozici podezřelého, obviněného či svědka. Pro potřeby této práce budeme chápat vyslýchanou osobou svědka.

V trestním řádu není uvedena žádná definice svědka. Trestní řád vymezuje pouze práva a povinnosti svědka při jeho výslechu.⁷ Svědek je tedy fyzická osoba, která byla orgánem činným v trestním řízení⁸ vyzvána, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech, jež vnímala svými smysly. Svědek nabyt tyto znalosti bez souvislosti s trestním řízením, a jeho postavení je vytvořeno situací, kterou pozoroval, slyšel a vnímal.⁹

Pojmem vyslýchající je v práci označován policejní orgán, který vede výslech dítěte.

Vzhledem k tomu, že v této diplomové práci se zabývám dětmi, které se staly poškozenými v trestním řízení v souvislosti s jejich sexuálním zneužíváním, zmíním zde také definici trestného činu pohlavní zneužívání.

V zákoně číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen trestní zákoník) je v ustanovení § 187 definován trestný čin pohlavní zneužití takto: „Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.“

---

⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 10.

⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*, str. 243.

⁷ FRYŠTÁK, M. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*, 2014, str. 225.

⁸ policejní orgán, státní zástupce, soud

⁹ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 16.

Objektem tohoto trestného činu je mravní a tělesný vývoj dětí. Toto ustanovení vyjadřuje důstojnou ochranu všech osob mladších patnácti let před jakýmkoli útoky na jejich pohlavní nedotknutelnost. Ochrana vyjádřena v tomto ustanovení se vztahuje jak na dívky, tak i na chlapce, neboť pohlaví zneužitých osob není rozhodující.¹⁰

---

¹⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. § 140 až 421. Komentář 1*, str. 1674.

2 Dítě

2.1 Význam výpovědi dítěte v historickém vývoji

V současné době nic nebrání orgánům činným v trestním řízení provádět výslech dětského svědka v případě, že je to potřebné k objasnění trestného činu. Při výslechu ale musí volit takový postup, aby byl zohledněn věk osoby vyslýchané. V minulosti tomu bylo jinak. Ve středověku děti mladší 14 let měly zakázáno svědčit a v 19. století převládal názor, že děti nejsou schopny poskytnout věrohodnou výpověď. Tento názor převládal i na počátku 20. století. Podle tehdejších psychologů (W. Stern, A. Binet) děti nejsou schopné poskytnout dostatečně věrohodnou výpověď. Důvodem pro toto tvrzení je sklon dětí k vytváření fantazijních představ, které pak těžko odlišují od skutečnosti.¹¹

Rakouský kriminalista a kriminální psycholog H. Gross poukázal na problematiku objasňování trestných činů vůči dětem, kterým nebylo umožněno svědčit. H. Gross, jako jeden z prvních, zaujal názor, že děti jsou schopné poskytnout věrohodnou výpověď. Podle něj se u dětí vyskytují v menší míře takové charakteristické vlastnosti, které v mnohých případech brání dospělým poskytnout věrohodnou výpověď. Mezi takové charakteristické vlastnosti řadil předpojatost, vypočítavost, zlobu a jednostranné sobectví.¹²

V dalším období docházelo k psychologickým výzkumům a společně s výslechovou praxí bylo prokázáno, že děti jsou běžně, tedy nikoli výjimečně nebo zřídka, způsobilé poskytnout věrohodnou výpověď.¹³

2.2 Vymezení pojmů z hlediska právních předpisů

Charakteristiky pojmu dítě se nacházejí v celé řadě národních a mezinárodních právních předpisů. Pojem dítě v nich bývá vymežován zásadně obdobně. Na mezinárodní úrovni je třeba zmínit Úmluvu o právech dítěte. Podle článku

---

¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*, str. 333.

¹² *Základy soudní psychiatrie a psychologie*, str. 76.

¹³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*, str. 333.

1 Úmluvy o právech dítěte, přijaté dne 20. 11. 1989 v New Yorku, se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

Významným dokumentem z oblasti evropského práva je Evropská úmluva o výkonu práv dětí, uveřejněná jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s. I zde je vymezen pojem dítě a to v článku 1, který stanovuje, že se Úmluva vztahuje na ochranu práv dětí mladších 18 let. Vymezení pojmu dítě můžeme také najít ve Směrnici Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU¹⁴ a Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU¹⁵, kde je shodě uvedeno, že dítě je každá osoba mladší 18 let.

V národním právu nalezneme vymezení pojmu vztahujícího se k dítěti v občanském zákoníku. Zde se hovoří o nezletilém. Pojem nezletilý je obsahově i významem opak zletilosti¹⁶. Nezletilý je fyzická osoba, která nedovršila 18 let věku. Nezletilí mají podle občanského práva způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené jejich rozumové vyspělosti a odpovídají jejich věku.¹⁷

V našem právním řádu je možné v souladu s ustanovením § 8 odst. 2 zákona číslo 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen občanský zákoník), nabýt zletilosti před dovršením osmnáctého roku pouze uzavřením manželství, přičemž takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

Zákon číslo 359/1999 Sb., o sociální právní ochraně dětí, považuje za dítě osobu nezletilou s odkazem na definici dítěte v Úmluvě o právech dítěte.¹⁸

---

¹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV

¹⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV

¹⁶ § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník - plně svéprávným se stává člověk zletilostí a zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.

¹⁷ § 31 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník - má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.

¹⁸ § 2 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

Také se můžeme setkat s používaným pojmem mládež. Tento pojem je spojován s různými věkovými kategoriemi v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů, kterými mohou být například kriminologie či sociologie.

Je také důležité, vzhledem k tématu diplomové práce, definovat pojem dítě dle trestního práva. Podle trestního práva se dítětem rozumí osoba mladší 18 let.¹⁹ V trestním právu se setkáme s dalšími pojmy, které označují dítě. Těmito pojmy jsou mladistvý a osoba mladší patnáct let. Pojem mladistvý je pojmem trestněprávním a označuje osobu od dovršení patnácti let věku do dovršení osmnáctého roku věku a je s ní spojen počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin (provinění).

Dalším trestněprávním pojmem je osoba mladší 15 let. Tímto pojmem je označována fyzická osoba, která před dovršením 15 let spáchala čin jinak trestný. Podle § 11 odst. 1 písm. d) trestního řádu se jedná o osobu, která pro nedostatek věku není trestně odpovědná.

Dne 1. 8. 2013 vstoupil v účinnost zákon číslo 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (dále jen zákon o obětech). Obětí se podle tohoto zákona rozumí pouze fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majtková i nemajtková újma nebo na jejíž úkor se pachatel obohatil.²⁰ Některé oběti jsou zvlášť zranitelnými oběťmi. Jsou jimi osoby, které se mohou hůře vypořádávat se stresem a nepříjemnými situacemi, které sebou přináší trestní řízení. Těmto obětem se poskytuje zvláštní ochrana, neboť u nich hrozí zvýšené riziko druhotné újmy. Do této kategorie se řadí i dítě, tedy osoba mladší 18 let.²¹

Všechny oběti trestného činu mají stejná práva, u zvlášť zranitelných obětí a cizinců jsou ještě specifická práva. Zmíním zde práva zvlášť zranitelných obětí vztahujících se k dítěti. Jsou jimi: právo na zabránění kontaktu s osobou, proti níž se trestní řízení vede²², právo na zamezení bezprostředního vizuálního kontaktu s osobou, proti níž se trestní řízení vede²³, v přípravném řízení právo na výslech osobou

---

¹⁹ § 126 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

²⁰ § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

²¹ § 2 odst. 4 písm. a) zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

²² § 17 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

²³ § 20 odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

stejného nebo opačného pohlaví²⁴, právo na výslech provedený zvláště citlivě a s ohledem na konkrétní okolnosti, které osobu činí zvláště zranitelnou obětí²⁵, v přípravném řízení právo na výslech vyškolenou osobou²⁶, právo na úplný výslech, aby nemusel být později opakován a v případě opakovaného výslechu právo na výslech stejnou osobou²⁷.

2.3 Vymezení pojmů z hlediska psychologie

V rámci psychologie se s vymezením pojmu dítěte, respektive dětství, setkáme ve vývojové psychologii.

Vývojová psychologie se řadí mezi základní psychologické disciplíny a zabývá se psychickým vývoje člověka v čase. Vágnerová o vývojové psychologii uvádí, že je zaměřena na zkoumání souvislostí a pravidel vývojových proměn v jednotlivých oblastech lidské psychiky i celé osobnosti a na porozumění jejich mechanismům. Vývojová psychologie se tedy věnuje zkoumání činitelů, zákonitosti a průběhu psychického vývoje člověka od jeho početí do jeho smrti a studuje změny, ke kterým dochází v průběhu celého života jedince s ohledem na věkové zvláštnosti.²⁸

Vývoj člověka je zákonitý proces, který je tvořen jednotlivými fázemi vývoje, které na sebe navzájem navazují, a jejich pořadí nelze měnit. Vývoj může být ale narušen šokem, úrazem či nemocí člověka. Psychický vývoj můžeme rozdělit do tří oblastí, a to vývoj biosociální, kognitivní a psychosociální. Tyto tři oblasti se rozvíjejí ve vzájemném působení.²⁹

Biosociální vývoj zahrnuje tělesný vývoj člověka a veškeré změny s tímto vývojem spojené, včetně činitelů, které tento vývoj ovlivňují. Kognitivní vývoj obsahuje psychické procesy týkající se lidského poznání. V rámci kognitivního vývoje se psychologie zabývá tím, jak člověk zpracovává získávané informace a způsobem jeho uvažování v jednotlivých stádiích svého vývoje. Tento vývoj ovlivňují různé

---

²⁴ § 19 odst.1 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

²⁵ § 20 odst.1 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

²⁶ § 20 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

²⁷ § 20 odst.3 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

²⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*, str. 11.

²⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*, str. 11.

faktory, vrozené dispozice i vlivy prostředí, ve kterém člověk žije. Psychosociální vývoj můžeme označit jako proces socializace. Zahrnuje změny ve způsobu prožívání, osobnostních a sociálních charakteristik, mezilidských vztahů a sociální pozice jednotlivce. Psychosociální vývoj bývá velmi ovlivněn vnějšími faktory.³⁰

Průběh psychického vývoje závisí na individuálně specifické interakci vrozených dispozic a komplexu různých vlivů prostředí. Genetické dispozice představují informace, na nichž závisí vytvoření předpokladů pro rozvoj různých psychických vlastností. Je zde zakódován program individuálního rozvoje jedince, který se projevuje variabilitou zrání, určitými rozdíly dosažené úrovně jednotlivých funkcí, psychických i somatických, a také koordinovaností a sjednoceností jejich rozvoje.³¹

Prostředí, v němž dítě vyrůstá, může jeho vývoj významným způsobem ovlivnit. Působí na ně prostřednictvím interakce, která může mít různý charakter, může jít o interakci s lidmi, neživými objekty, či dokonce se symboly. Aby se dítě mohlo vyvíjet, musí projevit nějakou aktivitu, musí nejen reagovat na různé podněty, ale samo stimulovat specifické reakce lidí ve svém okolí. Kvalita a množství získaných zkušeností jeho psychický vývoj vždy nějakým způsobem ovlivní. Zkušenosti mohou modifikovat způsob prožívání, regulovat rozvoj poznávacích schopností, tj. způsob uvažování, ale budou působit i na rozvoj jednotlivých osobnostních vlastností. Zkušenost, tj. učení, může lidskou psychiku ovlivňovat různě, pozitivně i negativně.³²

Rodina je nejvýznamnější sociální skupinou, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte. Všichni členové rodiny jsou ve vzájemné interakci, vzájemně se ovlivňují a přizpůsobují, často neuvědoměle. Důležité zkušenosti může dítě získat i z dalších mezilidských vztahů, které se vytvářejí v rámci různých skupin. Vliv vrstevníků je důležitý v dětství. Dítě potřebuje být vrstevnickou skupinou akceptováno a přijatelně hodnoceno. Naplnění této potřeby závisí mimo jiné i na něm, na tom, zda dokáže spolupracovat a zároveň se prosadit.³³

Vývoj určený dědičností a působením vnějších vlivů se uskutečňuje prostřednictvím zrání a učení. Proces zrání je předurčen genetickým programem, projevuje se zákonitou posloupností určitých změn, které lze chápat i jako stav

---

³⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 12.

³¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 12-13.

³² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 16.

³³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 18.

připravenosti k dalšímu rozvoji. Zrání je podmínkou dosažení stavu vnitřní připravenosti k rozvoji jednotlivých psychických vlastností a funkcí. V tomto smyslu vymezuje možnosti působení učení, protože vytváří hranici, za níž nemůže vývoj ani při sebelepší stimulaci pokročit.³⁴

Zrání ovlivňuje pouze předpoklady k rozvoji určitých psychických procesů. Učení je dále rozvíjí, až na určitou, individuálně typickou úroveň. Vztah zrání a učení má charakter interakce. Zrání určuje předpoklady pro efektivní učení. Výsledky učení nemají trvalý charakter. Na rozdíl od zrání, které je nevratné, mohou být ovlivňovány novými zkušenostmi.³⁵

2.4 Vývojová období u dítěte

Vývojová psychologie nevychází z jedné komplexní teorie, ale existuje mnoho jiných pojetí. Žádná teorie nevysvětluje vývoj v jeho celistvosti, ale jednotlivé teorie řeší dílčí vývojový problém a zdůrazňují nebo naopak podceňují některé stránky vývoje psychiky.³⁶

Významná teorie osobnostního vývoje je teorie psychodynamická, která vychází z psychoanalýzy S. Freuda. V psychodynamické teorii jsou důležité rané zkušenosti, které zůstávají v nevědomí, ale ovlivňují dětskou psychiku i v pozdějším věku. Kdežto psycholog C. G. Jung chápe psychický vývoj jako proces individualizace. Podle něj se nejdůležitější vývoj uskutečňuje až ve druhé polovině života. C. G. Jung na rozdíl od Freuda nepovažuje dětství za tak důležité.³⁷

Psychodynamické vývojové teorie druhé poloviny 20. století se mnohem více zaměřují na vztahy s lidmi, zvláště na raný vztah s matkou a s ním související vývoj Ega. Nejvýznamnější je v této oblasti teorie psychosociálního vývoje E. H. Eriksona. Teorie E. H. Eriksona vychází z předpokladu, že pro každé vývojové období je typický určitý psychosociální úkol, který musí jedinec splnit.³⁸

---

³⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 21-23.

³⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 21-23.

³⁶ NOVOTNÁ, L. a kol. *Vývojová psychologie*, str. 12.

³⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 36-39.

³⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 40-46.

Další skupinu tvoří teorie zaměřené na kognitivní vývoj. Tyto teorie vycházejí z koncepce J. Piageta, jež rozdělil kognitivní vývoj do pěti fází, charakteristických určitým přístupem k poznání. Novější kognitivní teorie vycházejí z Piagetova pojetí a z teorie zpracování informací. Teorie socializačního vývoje jsou založené na učení.³⁹

Základním problémem teorií periodizace psychického vývoje je pojetí průběhu psychofyzického vývoje, kdy psychologové vidí celý proces buď jako kontinuální bez výrazně odlišných fází, nebo jako diskontinuální s hodnotově jinými stádii. Tato nejednotnost je dána především biologickou, sociální a psychologickou podmíněností každého jedince, která vede právě k osobitému průběhu vývoje. Význam při periodizaci mají také vědecké přístupy a koncepce jednotlivých badatelů.⁴⁰

Jiným úhlem pohledu je členění vývoje do fází, popisovaných jako vývojová stadia - prenatální období, novorozenecké, kojenecké, batolecí, předškolní, mladší školní věk, období dospívání. Psychický vývoj nebývá zcela plynulý a rovnoměrný. Jednotlivé vývojové fáze jsou typické určitými změnami, které lze chápat jako vývojové mezníky. Vývojové období dětství můžeme popisovat několika způsoby. Jedním je zachycení vývojových změn v jednotlivých oblastech psychiky, a to popisem vývoje motorických, percepčních, kognitivních, řečových, emočních a sociálních funkcí.⁴¹

Vývojové období vztahující se k dětem rozděluje vývojová psychologie pro větší přehlednost do několika období v závislosti na věku dítěte. Vymezení jednotlivých fází dětství a stanovení hranice mezi dětstvím a dospělostí, nejsou ale zcela jasně vymezena a proto se můžeme u různých autorů setkat s odlišným vymezením.

Třeba E. H. Erikson (2002) člení psychický vývoj dítěte do fází charakterizovaných cílem, ke kterému směřuje: 1. kojenecký věk – základní důvěra proti základní nedůvěře (do jednoho roku života); 2. batolecí věk – autonomie studu proti pochybám (do tří let); 3. předškolní věk – iniciativa proti vině (do šesti let); 4. školní věk – přičinlivost proti inferioritě (do dvanáctého roku); 5. dospívání-adolescence – identita proti konfuzi rolí (do dvaceti let).⁴²

---

³⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 11-12.

⁴⁰ NOVOTNÁ, L. a kol. *Vývojová psychologie*, str. 14.

⁴¹ HORT, V. *Dětská a adolescentní psychiatrie*, str. 34.

⁴² ERIKSON, E. H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. In: VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*, str. 44-45.

J. Piaget (1970) se ve své koncepci mravního vývoje naopak při sestavování vývojových fází řídil přístupem k poznávání: 1. fáze senzomotorické inteligence (do dvou let života); 2. fáze symbolického a předpojmového myšlení (do čtvrtého roku); 3. fáze názorného, intuitivního myšlení (do sedmého roku); 4. fáze konkrétních logických operací (do jedenáctého roku); 5. fáze formálních logických operací (nastává v jedenácti/dvanácti letech věku dítěte).⁴³

V souvislosti se socializací a sociálním učením R. J. Havighurst hovoří o vývojových úkolech, které má člověk pro potřeby svého společenského začlenění zvládnout v určitém věkovém období od narození po stáří.⁴⁴

Ve své diplomové práci se budu zabývat dítětem ve věku od šesti do dvanácti let. Toto období bývá označováno různě podle autorů jednotlivých teorií. Podle J. Piageta je dítě ve věku od šesti do dvanácti let zařazeno do etapy třetí, nazvané etapa názorného myšlení (od čtyř až sedmi let do osmi let), a dále etapy čtvrté, pojmenované etapa konkrétních operací (od jedenácti do dvanácti let).⁴⁵

Oproti tomu Freud, ve své psychoanalytické periodizaci vývoje⁴⁶, toto období nazývá jako stádium latence⁴⁷, které trvá od pěti až šesti let do začátku puberty. Na teorii Freuda při stanovení vývojových etap navázal E. H. Erikson a děti ve věku od pěti a půl až do dvanácti let zařadil také do stádia latence⁴⁸. E. H. Erikson vycházel z předpokladu, že každý vývojový stupeň znamená řešení psychosociálního konfliktu.⁴⁹

Další významnou teorií je koncepce H. Wallona, který dělí psychický vývoj do šesti etap z hlediska rozvoje rozumově poznávacích schopností a imaginativně emocionálních reakcí. Čtvrté stádium⁵⁰ se týká dětí ve věku od šesti do jedenácti let (prepuberta).⁵¹

---

⁴³ PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. Praha: SPN, 1970. In: VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*, str. 47-48.

⁴⁴ PAULÍK, K. *Vývojová psychologie pro doplňující pedagogické studium*, str. 21.

⁴⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 47-48.

⁴⁶ Zakládá se na myšlenku zákonitého přesouvání zón, které jsou zdrojem libosti při uspokojování sexuálního pudu

⁴⁷ Je to stádium ústupu emočních a sexuálních zájmů, projevuje se stabilitou a zaměřením na hodnotový a sociální rozvoj

⁴⁸ Dítě v tomto období prožívá pocity vlastní snaživosti v cestě za svými cíli a brání se pocitům méněcennosti

⁴⁹ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 241.

⁵⁰ Dítě rozvíjí své analyzační, srovnávací a klasifikační schopnosti, lépe chápe příčinnost, množství i časoprostor

⁵¹ NOVOTNÁ, L. a kol. *Vývojová psychologie*, str. 27-28.

R. J. Havighurst pojmenoval období týkající se dětí ve věku od šesti do dvanácti let střední dětství a vymezil vývojové úkoly, které mají děti v tomto věku zvládnout. Mezi tyto vývojové úkoly mimo jiné řadí vytvářet pozitivní postoje k sobě, začlenit se mezi vrstevníky, zdokonalovat orientaci v přítomnosti prostřednictvím potřebných pojmů a představ, formovat morálku či hodnotovou orientaci a svědomí.⁵²

Podle periodizace Příhody je dítě ve věku od šesti do dvanácti let zařazeno do období, které definoval jako druhé dětství – prepubescence, a to pro věk od šesti do jedenácti let. A podle jiného českého autora, Švancary, jako období školního věku od šesti do patnácti let.⁵³

Oproti tomu Vágnerová označila věk dítěte od šesti či sedmi let do patnácti let jako období školního věku. Toto období rozdělila do tří dílčích fází, a to raný školní věk, který trvá od šesti či sedmi let do osmi až devíti let, střední školní věk trvající od osmi či devíti let do jedenácti až dvanácti let a třetí dílčí fázi pojmenovala starší školní věk, který trvá přibližně do patnácti let.⁵⁴

V této práci budu vycházet z pojetí Vágnerové a zabývat se budu jen fází raného školního věku a středního školního věku. Pro potřeby této práce budou tyto vývojové fáze označeny jako školní věk.

V této vývojové fázi dítě začíná chodit do školy. Učí se akceptovat cizí dospělé autority a obvykle se snaží uspět ve skupině vrstevníků. Vývojovým úkolem je osvojení sociálních norem a pravidel. Dítě v tomto vývojovém stádiu je plně zaměřené na to, co je a chce pochopit okolní svět.⁵⁵

Během celého období probíhá vývoj osobnosti trvale dopředu ve všech ohledech. Jde především o nepřetržitý kvalitativní vývoj a zdokonalování všech schopností, dovedností a poznatků o světě, ve kterém dítě žije, upevňuje se hierarchie hodnot, postoje, charakter a roste osobnost dítěte.⁵⁶

---

⁵² PAULÍK, K. *Vývojová psychologie pro doplňující pedagogické studium*, str. 21.

⁵³ NOVOTNÁ, L. a kol. *Vývojová psychologie*, str. 28-29.

⁵⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 237.

⁵⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 236-237.

⁵⁶ HODNÝ, J. a kol. *Vybrané kapitoly z psychologie a pedagogiky pro studující doplňujícího pedagogického studia*, str. 19.

2.5 Specifika vývojových období dítěte závažných pro výslech dítěte

Mezi základní psychologické faktory, které mají vliv na výpověď, jsou z hlediska kriminalistiky považovány vnímání, paměť, myšlení a reprodukce.⁵⁷ Z tohoto důvodu se budu dále zabývat těmito psychologickými faktory z hlediska jejich vývoje u dětí školního věku.

V průběhu dětství je převaha bezděčného vnímání zvolna vystřídána záměrně organizovaným procesem. Vnímání se stává cílevědomým aktem, přestává mít ráz nahodilosti. Rostoucí schopnost analyzovat a diferencovat napomáhá kvalitnější orientaci. Pozorování představuje zacílené, plánovité a aktivní vnímání. Dítě přechází od analytického vnímání konkrétních předmětů ke schematickým syntézám společných znaků určitých útvarů. Přesnost, přehlednost a cílenost pozorování spolu s aplikací krokové logiky myšlenkových operací jsou příznačné pro většinu školních úloh. Ještě v osmi letech nebývá u mnohých dětí zcela spolehlivá ani orientace v prostoru a čase.⁵⁸

Milan Nakonečný (2003) uvádí následující definici vnímání a jeho funkce: „*Vnímání je aktivní vytváření smyslového obrazu vnějšího světa, které se uskutečňuje v mozku za zprostředkování činnosti smyslových orgánů a paměťových stop obrazů věcí a dějů.*“ K funkci vnímání uvádí tuto definici „*Funkcí vnímání je vytváření smyslového a smysluplného obrazu reality, který umožňuje adaptaci tím, že poskytuje subjektu informace o vlastnostech objektů a jejich vztazích, čímž mu umožňuje časoprostorovou orientaci v prostředí i jeho praktickou předmětnou činnost.*“⁵⁹

U dětí v tomto vývojovém období se vyvíjí soustavně smyslové vnímání. Vnímání je složitý psychický úkon, na kterém se podílí postoje, očekávání, soustředěnost a vytrvalost, dřívější zkušenosti, zájem i dosud rozvinuté schopnosti osobnosti člověka.⁶⁰

Proces vývoje vnímání u dětí rozdělil Binet do tří stádií, a to do stádia předmětů, stádia činností a poté stádia vztahů. Stádium předmětů spočívá v jejich prostém výčtu. Stádium činností se vyznačuje popisem jen dílčích vztahů v izolovaných složkách celkového děje. U dějů, které děti znají a často se opakují, jsou schopny nahlédnout

⁵⁷ STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 101.

⁵⁸ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, str. 104-107.

⁵⁹ NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*, str. 131.

⁶⁰ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 120.

i logický sled událostí. Teprve ve stádiu vztahů dokážou děti pochopit celý výjev, jeho pointu a logický smysl událostí.⁶¹

Ve zrakovém a sluchovém vnímání můžeme v tomto období pozorovat výrazné pokroky. Dítě je pozornější, vytrvalejší, důkladně všechno zkoumá, je pečlivé a ve svém vnímání méně závislé na svých okamžitých přáních a potřebách. Je tedy docela dobrým, ale i kritickým pozorovatelem. Nevnímá už věci v celku, ale je schopno je prozkoumat po částech až do drobných detailů. V tomto období se vnímání stává více cílevědomým aktem, tedy pozorováním.⁶²

Zrakové a sluchové vnímání dozrává mezi pátým a sedmým rokem a zdvojnásobuje se sluchová ostrost. Sluch významně ovlivňuje rozvoj řeči a abstraktního myšlení. Zlepšuje se také zraková ostrost a rozvíjí se vidění nablízko a dítě se již dokáže lépe soustředit na potřebný zrakový podnět. Dítě je schopna uvědomovat si polohu předmětu v prostoru.⁶³

Ve školním věku u dítěte dochází, v rámci celkového rozvoje poznávacích procesů, k posledním zásadním vývojovým změnám ve vnímání. Školák dovede vnímat odlišně. Uvědomuje si, že celek je složen z částí, jejichž vzájemný vztah je pro jeho kvalitu dost podstatný. Není pro něj problém vnímat každou část odděleně a zároveň ve vztahu k celku. Jeho poznávání není ovlivněno aktuální situací. Vnímání je součástí jeho realistického vztahu ke skutečnosti, kterou zatím ke svému poznávání potřebuje. Další vývoj poznávacích procesů, ke kterému dochází přibližně na počátku puberty, už vnímání nezahrnuje.⁶⁴

V průběhu dětství je bezděčné vnímání vystřídáno vnímáním záměrným a stává se tak cílevědomým úkonem, není tedy již nahodilé. Rostoucí schopnost rozbírat a odlišovat napomáhá lepší orientaci. Pozorování představuje zacílené, plánovité a aktivní vnímání. Od počátku školní docházky se zvětšuje stabilita pozornosti a to bezděčné k záměrné pozornosti. Z hlediska rozsahu narůstá počet postřehnutých prvků v jednom okamžiku, a to ze čtyř či pěti až na šest až sedm.⁶⁵

---

⁶¹ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, str. 114.

⁶² LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 120-121.

⁶³ PTÁČEK, R.; KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci*, str. 38.

⁶⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*, str. 100.

⁶⁵ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, str. 111-114.

Dítě mladšího školního věku je už schopno rozlišovat a vnímat časový průběh. Vnímání času se zpřesňuje až kolem osmého roku. Do té doby byl čas chápán jen v souvislosti s konkrétní činností, bez jakéhokoliv neosobního aspektu.⁶⁶

Vnímání času je však poměrně komplexní proces zahrnující řazení událostí, vytvoření osobního časového teritoria, tj. souhrn osobně významných událostí, schopnost rozlišování délky trvání určitých činností, pochopení nevratnosti času a jeho běhu jen jedním směrem.⁶⁷

Děti chápou pojem dříve a potom, tedy dovedou řadit různé události v jejich správné posloupnosti. Dětem v tomto vývojovém období pomáhá v rozlišování různých událostí znalost rytmu, a to denního, týdenního či ročního období. Děti si dále uvědomují, že se střídá roční doba či dny v týdnu. Začínají se učit znát hodiny, a zatím nepřesně tento formální časový rámec užívají pro svůj časový odhad.⁶⁸

Dítě v šesti letech při normálním vývoji již také umí pojmenovat různé odstíny barev, odlišit obrázek lišící se vertikální polohou, vyhledá tvar a pozná již viděné obrázky.⁶⁹

Mezi šesti a sedmi lety děti začínají uvažovat logicky o věcech, které mohou vidět a na které si mohou sáhnout. Nedokážou uvažovat o abstraktních věcech. Děti dovedou požívat logiku k řešení problémů týkajících se skutečných předmětů nebo předmětů, o kterých lze snadno přemýšlet (konkrétní operace). V období konkrétních operací děti začínají chápat stanoviska druhých, jsou tedy méně egocentrické. Nemají ještě dostatečnou schopnost pružně myslet.⁷⁰

Ve školním věku se u dětí mění také úvahy o příčinách různého dění. Dítě si uvědomuje, že řada událostí může mít příčinu, která s ním nesouvisí. Stejně tak začíná chápat, že pouhá časová souslednost nebo prostorová blízkost nemusí být pro vysvětlení nějakého jevu důležitá. Uvědomuje si, že události, které se stanou ve stejné době nebo v těsné blízkosti, mohou být na sobě nezávislé.⁷¹

---

⁶⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 251.

⁶⁷ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, str. 115.

⁶⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 251.

⁶⁹ PTÁČEK, R.; KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci*, str. 38

⁷⁰ WEST, G.; MÜLLER, I. *Dobrodružství psychického vývoje: kapitoly z vývojové psychologie*, str. 142-143.

⁷¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 249.

Mladší školáci jsou přesvědčeni, že všechno má nějakou jednoznačnou příčinu. Toto vyplývá z potřeby porozumět světu a jeho pravidlům fungování, která jsou pro děti přijatelná jen tehdy, když jsou jasná, srozumitelná a jistá. V případě, že děti chápou podstatu nějakého dění, tak vysvětlí událost správně. Pokud podstatu dění neznají, snaží se najít takové vysvětlení, které by alespoň přibližně respektovalo obecně platné zákonitosti. Náhoda představuje pro školáky zdroj nejistot, a tak mají potřebu nahodilost eliminovat. Teprve ve starším školním věku začnou děti chápat i princip náhody.⁷²

Řeč je prostředek komunikace a můžeme ji chápat v širším a užším významu. V širším významu je řeč chápána jako souborný pojem pro různé druhy komunikace a v užším smyslu jí rozumíme mluvený a psaný jazyk. Za mluveným a psaným jazykem jsou vnitřní jazykové struktury, které si člověk při mluvení a psaní neuvědomuje.⁷³

U dětí mladšího školního věku se výrazně vyvíjí řeč. Roste jejich slovní zásoba, délka a složitost vět a souvětí a celá stavba vět. Zvyšuje se také počet slov, které dítě aktivně používá a pasivně jim rozumí. Dítě v sedmi letech života zná průměrně 18 633 slov a jedenáctileté děti znají průměrně 26 468 slov. Vágnerová uvádí, že řada výzkumů říká, že dívky mají lepší vývoj řeči než chlapci. Dívky začínají mluvit v průměru dříve než chlapci.⁷⁴

Dětský slovník se rozvíjí pod vlivem rodiny, školy, médií i vrstevnických skupin a každá tato skupina jej obohatí jinak. Dítě má snahu zapamatovat si takové slovní výrazy, které mu jsou k něčemu prospěšné.⁷⁵

Rychlý vývoj řeči podporuje rozvoj paměti, neboť paměť není závislá jenom na okamžitých afektech, ale může se opřít o systém slovních výpovědí.⁷⁶

Nakonečný uvádí, že paměť je schopnost a proces uchování, organizování a používání zkušenosti. V užším smyslu chápeme paměť jako vědomé vybavování informací. Podle Nakonečného jsou za základní složky paměti pokládány procesy kódování (vštěpování), uchování a vybavování, které tvoří jednotu specifických

---

⁷² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 249-250.

⁷³ NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*, str. 173-174.

⁷⁴ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 122-123.

⁷⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 260.

⁷⁶ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie. 2*, str. 123.

funkcí. Lze tedy dovést, že základní funkcí paměti je uchování, organizace a užívání zkušeností a přiřazování významu podnětům a reakcím.⁷⁷

V obsahové soustavě paměti probíhají dva procesy, kterými jsou zapamatování a zapomínání. Způsob zapamatování má spojitost s uchováním zapamatovaného v paměti, tedy souvisí se zapomínáním. Zapomínání neznamená ztrátu pamětní stopy, ale obtíže při jejím vyhledávání. Zapamatování dělíme na spontánní zapamatování dramatické události a záměrné zapamatování (učení).⁷⁸

Paměť, ať již krátkodobá nebo dlouhodobá, je ve školním věku stabilnější. Podle Piageta je dítě kolem sedmi let schopno skutečných logických operací, které se ale stále týkají jen konkrétních věcí a jevů, obsahů, které si lze názorně představit. Teprve na počátku dospívání, tedy na konci období školního věku je dítě schopno vyvozovat soudy, i když si nemůže obsah konkrétně představit. Přejít od intuitivního myšlení do stádia konkrétních operací je kolem sedmi let věku.⁷⁹

Vývoj paměti postupuje od krátkodobější fixace k stále dlouhodobější, od bezděčného vštěpování spojeného s vnímáním k vyšší záměrnosti k logickému pořádku informací a tím i větší fixaci.⁸⁰

V tomto vývojovém období se zlepšuje krátkodobá paměť a dítě si pamatuje pět až sedm čísel. Dítě používá strategie na zapamatování a učí se, jak si zjednodušovat proces učení. Dlouhodobá paměť se zlepšuje věkem. Dítě si začíná informace hierarchizovat. Obecně lze říci, že dítě informace zhušťuje, integruje, dodává či vynechává.⁸¹

Úroveň uvažování dítěte prezentuje způsob, jakým dítě chápe určitou informaci. Díky rozvinutým poznávacím procesům je dítě schopno brát v úvahu více informací, rozlišovat je a nevýznamné informace, tedy ty, kterým nerozumí a ty, co nenavazují na jeho zkušenostní systém, odstraňovat.⁸²

---

⁷⁷ NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*, str. 216.

⁷⁸ NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*, str. 219-220.

⁷⁹ LANGMEIER, J.; KREJČÍROVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 125-127.

⁸⁰ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, str. 116-117.

⁸¹ PTÁČEK, R.; KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci*, str. 38.

⁸² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 253.

Dítě věnuje pozornost těm informacím, které považuje za podstatné a s rozvojem poznávacích procesů se význam různých informací mění. Pokud dítě porozumí kontextu určité události, je schopné jí ohodnotit.⁸³

V tomto období se intenzivně rozvíjí paměťové funkce, zvyšuje se kapacita paměti a rychlost zpracování a zapamatování informací. Vágnerová uvádí, že vývoj dětské paměti se projevuje ve třech oblastech. Za prvé ve zvýšení kapacity paměti a rychlosti zpracování informací, za druhé osvojením paměťových strategií, jejich efektivnějším a flexibilnějším využitím. Třetí oblastí je rozvoj metapaměti, tj. obecných znalostí o fungování paměti i o vlastních paměťových schopnostech.⁸⁴

Zřetelně pokročil i vývoj emočního porozumění. Dítě si uvědomuje, že svoje pocity, přání či motivy může před svým okolím skrývat. Ke konci školního věku si dítě uvědomuje, že může prožívat více pocitů najednou a to i protikladných. Emoční vývoj je závislý na konkrétních sociálních zkušenostech dítěte.⁸⁵

U dětí se v tomto stádiu zvýší emoční stabilita a odolnost vůči zátěži. Erikson školní období označuje za fázi citové vyrovnanosti. Děti v tomto věku mají snahu objasňovat dění kolem sebe pozitivním způsobem. Pokud dojde k nějaké změně, má tato změna jasnou příčinu.⁸⁶

Rozvíjí se emoční inteligence, a dítě tak více rozumí svým pocitům a je schopné je interpretovat. Emoční prožitky jsou nejsilnější bezprostředně po události a poté se jejich intenzita snižuje. Ve školním věku je dítě schopno emoce vnitřně usměrňovat. Dítě věří, že může své vlastní pocity ovládat, třeba tím, že na problém nebude myslet. Dále si uvědomuje, že je někdy potřebné emoční projevy potlačit. Již v osmi letech umí dítě ovládat zlost. Až později se rozvíjí schopnost ovládat projevy strachu nebo smutku.⁸⁷

Svého vrcholu v tomto období dosahuje schopnost dítěte vybavovat si v paměti dřívější vjemy – představivost. Představy mnoha dětí jsou tak přesné, že se takřka shodují s přímým vjemem. Tento jev se nazývá eidetismus.⁸⁸

---

⁸³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 253.

⁸⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 257.

⁸⁵ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 131-132.

⁸⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 261-262.

⁸⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 262-263.

⁸⁸ HODNÝ, J. a kol. *Vybrané kapitoly z psychologie a pedagogiky pro studující doplňujícího pedagogického studia*, str. 20.

Vývoj představ postupuje od všeobecné kompaktnosti k více analytickému zobrazování skutečnosti a posunu od konkrétnosti k obecnosti.⁸⁹ Představitost (imaginace) je schopnost vytvářet v duchu obrazy a tvoří podstatnou složku představ a fantazie. Představa je pak uchování dříve vnímaného v názorné podobě. Vybavit si lze počítky, konkrétní jevy, obecná schémata. Komplexnější představy obvykle vyžadují i dotváření fantazií.⁹⁰

V průběhu dětství dochází k postupnému útlumu fantazie, která byla podstatnou funkcí duševního dění v předchozím, tedy předškolním období. K tomuto útlumu přispívá rozlišování „já“ a „světa“ a zaměření na zákonitosti objektivní skutečnosti.⁹¹

Vstupem do školy se dítě učí lepšímu porozumění různým názorům a potřebám jiných lidí, rozvíjí se u něj tedy schopnost sociálního porozumění. Zároveň se odlišuje i jeho schopnost seberegulace a narůstá sebeovládání. Dítě školního věku dokáže potlačit emoční reakci nebo impulz a jednat záměrně a plánovitě. Toto mu umožňuje se déle soustředit na zvolenou činnost a také vůlí ovládat i průběh a intenzitu vnitřního prožitku.⁹²

Zvětšující se schopnost seberegulace je ovlivňována skutečností, že dítě lépe rozumí svým vlastním pocitům v dané situaci a současně bere ohled na očekávání, požadavky a postoje sociálního okolí. Děti vyjadřují již své prožitky přiměřeným způsobem a jsou schopny své pocity kontrolovat a regulovat podle momentální situace.⁹³

Dítě uznává osoby, které mají autoritu nekriticky a snaží se co nejvíce dostat jejich očekáváním. Své jednání hodnotí podle odezvy u autority. Vliv autorit se zmenšuje větším osamostatňováním dítěte a zhruba v deseti letech je už dítě ve svých názorech kritičtější.⁹⁴

Ve školním věku se také výrazně mění potřeby dítěte. V tomto období dítě potřebuje iniciativu pro svůj individuální a sociální vývoj. V řadě oblastí se stává v tomto období dítě samostatnější a potřebuje ze strany rodiče prostor a příležitosti pro cílené a regulované aktivity. Je tedy zřejmé, že dítě v tomto vývojovém období

---

⁸⁹ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, str. 118.

⁹⁰ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, str. 118.

⁹¹ ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, str. 119.

⁹² LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 130-131.

⁹³ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 130-131.

⁹⁴ PTÁČEK, R.; KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci*, str. 39.

potřebuje bezpečí, emočně vřelý, individuální, stabilní a vzájemně uspokojující osobní kontakt, možnost pro vytváření sociální interakce odpovídající jeho věku, potřebu podpory při integraci do školního prostředí a potřebu prostoru pro vlastní iniciativu a dále se objevuje potřeba akceptace a respektu k osobnosti dítěte.⁹⁵

U dítěte se také upevňuje systém hodnot, vývoj morálního vědomí a jednání. V otázkách morálky, charakteru i hodnot se dítě stává autonomnějším a začíná samo rozhodovat co je správné a co ne. Do té doby bylo závislé na autoritě dospělého, který určoval, co je správné. Začíná se objevovat i zvýšená kritičnost vůči chování dospělých. Od jedenácti let věku je dítě schopno nehodnotit jen činy samy o sobě, ale je schopno přihlídnout k motivům, příčinám a následkům jednání. Je také schopno rozlišit, jak přísný trest vzhledem k okolnostem je adekvátní.⁹⁶

2.6 Význam věku dítěte v závislosti na výpověď

V české zákonné úpravě není uvedeno, od kolika let má být prováděn výslech dětského svědka. Fryšták uvádí, že v trestním řádu není stanovena minimální věková hranice pro způsobilost být vyslýchán jako svědek, a to i přesto, že schopnost fyzické osoby vnímat jevy objektivní reality, zapamatovat si je a tyto správně reprodukovat nastává až v určitém věku, kdy se v literatuře uvádí, že jde o věk v rozmezí tří až šesti let.⁹⁷ Jak uvádí Čírtková, bylo prokázáno, že děti jsou běžně způsobilé poskytnout věrohodnou výpověď.⁹⁸

Výslech dítěte by měl provádět zkušený vyšetřovatel, specializovaný na problematiku výslechu dětí. Ten by měl využít svých zkušeností a být schopen adekvátně odhadnout osobnost dítěte a jeho aktuální psychický stav.⁹⁹ Při výslechu ale musí volit takový postup, aby byl zohledněn věk vyslýcháného dítěte, zejména jeho mravní vývoj a bylo co nejméně působeno na psychiku dítěte.

---

⁹⁵ PTÁČEK, R.; KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci*, str. 40-43.

⁹⁶ HODNÝ, J. a kol. *Vybrané kapitoly z psychologie a pedagogiky pro studující doplňujícího pedagogického studia*, str. 21.

⁹⁷ FRYŠTÁK, M. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*, 2014, str. 225.

⁹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*, str. 333.

⁹⁹ NETÍK, K.; NETÍKOVÁ D.; HÁJEK S. *Psychologie v právu*, str. 13-14.

K podání svědecké výpovědi ze strany dítěte se vyjádřil svým rozhodnutím ještě československý Nejvyšší soud s tím, že soudu vzhledem k absenci zákonné úpravy této problematiky přísluší posoudit tělesný a duševní vývoj dítěte v daném konkrétním případě a následně rozhodnout o způsobilosti dítěte vypovídat.¹⁰⁰

Podle Evropské úmluvy o výkonu práv dítěte, má mimo jiné dítě právo dostávat informace, být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor, pokud má dostatečnou schopnost chápat situaci. Účelem Evropské úmluvy o výkonu práv dítěte je, v nejlepším zájmu dětí, podporovat jejich práva, poskytnou jim procesní práva a usnadnit jim jejich výkon.

---

¹⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18.9.1925, č.j. Zm I 401/25.

3 Výslech

3.1 Vymezení pojmu výslech

Výslech je nejčastějším právním prostředkem dokazování. Výslech je upraven právem občanským, správním a právem trestním. V této práci se budu zabývat výslechem z pohledu práva trestního.

Existuje mnoho podobných definic výslechu publikovaných autory v knihách s kriminalistickým zaměřením. Zdeněk Konrád (2008) definoval výslech jako: „*Metodu kriminalistické praktické činnosti, kterou se z důvodů uvedených v zákoně získávají formou výpovědi (vysvětlení) kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychaných osob, za přísného respektování a dodržení práv i povinností daných zákonem vyslychanému i vyslychajcímu.*“¹⁰¹

Na výslech můžeme nahlížet z různých pohledů. Z pohledu trestního práva procesního jako na procesní úkon k získání výpovědi od vyslychaného jako nositele důkazu. Z hlediska kriminalistiky jako na kriminalistickou metodu a z pohledu forenzní psychologie jako na specifickou formu sociálního styku.¹⁰²

Z tohoto je zřejmé, že právní a kriminalistické pojetí výslechu sleduje jeho obsahovou, taktickou a procesní stránku. Psychologický přístup k výslechu chce uchopit a rozvíjet interpersonální a vztahovou stránku výslechové interakce.¹⁰³

Průběh výslechu se musí dokumentovat v obligatorní písemné formě. Formální náležitosti výslechu jsou upraveny právními předpisy. Smyslem dokumentace výslechu je vytvořit dokumentační obraz průběhu a výsledků výslechu.¹⁰⁴ Dokumentace výslechu je rozpracována v samostatné podkapitole.

---

¹⁰¹ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 7.

¹⁰² SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 13.

¹⁰³ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 107.

¹⁰⁴ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 14.

3.2 Výslech a trestní právo

Z pohledu trestního práva procesního nahlížíme na výslech jako na procesní úkon k získání výpovědi od vyslychaného jako nositele důkazu.¹⁰⁵

Výslech, jako nejčastější vyšetřovací procesní úkon, představuje složitý interdisciplinární jev, ve kterém se objevuje aspekt právní, kriminalistický a výrazně také aspekt psychologický. Cílem výslechu je získat v procesu interakce mezi vyslychajícím a vyslychaným úplnou a věrohodnou výpověď, která má při dodržení podmínek stanovených trestním řádem charakter důkazu.¹⁰⁶

Výslech může provádět v rámci trestního řízení policejní orgán, státní zástupce nebo soudce. V rámci trestního práva rozlišujeme výslech podle postavení vyslychané osoby a to na výslech obviněného, výslech svědka a výslech znalce.

V ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu je uveden výčet důkazních prostředků. Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků.

Výslech svědka je následně upraven v ustanoveních § 97 až § 104 trestního řádu. Postavení svědka je neslučitelné s postavením jiné osoby ve stejném trestním řízení, tedy svědek nemůže být například zároveň v postavení obviněného. Důkazem podle trestního řádu je výpověď svědka o okolnostech, které mají být zjištěny a tyto svědek vnímal svými smysly, nikoliv jeho hodnocení vyšetřované věci.¹⁰⁷

Samotný průběh výslechu můžeme rozdělit na tři části, na část úvodní, stádium souvislého líčení a stádium dialogu, tedy fázi představující stádium otázek a odpovědí. V úvodní fázi výslechu dochází ke zjištění totožnosti a osobních dat vyslychaného. Dále je nutné osobu vyslychanou seznámit s předmětem výslechu a poučit ji o jejích právech podle jejího procesního postavení. Možnost samostatně a souvisle se vyjádřit k vyšetřované události má osoba vyslychaná ve stádiu monologu. Ve třetí fázi dochází pomocí kladení otázek a získávání odpovědí k doplňování, upřesňování a ověřování spontánní výpovědi.¹⁰⁸

V ustanovení § 102 trestního řádu je upraven postup výslechu dítěte. Postup v tomto ustanovení není předepsán pro každý výslech osoby mladší patnáct let, ale je

---

¹⁰⁵ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 13.

¹⁰⁶ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 12.

¹⁰⁷ FRYŠTÁK, M. a kol. *Trestní právo procesní*, str. 81-83.

¹⁰⁸ STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 108-109.

pro případ, kdy je taková osoba vyslýchána o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj. O postupu dle ustanovení § 102 trestního řádu rozhoduje policejní orgán.¹⁰⁹

3.3 Výslech a kriminalistika

Kriminalistika je samostatný aplikovaný vědní obor, který se věnuje odhalování, vyšetřování a prevenci trestné činnosti, usilující o objasnění zákonitostí vzniku, shromažďování a využívání stop.¹¹⁰

V rámci kriminalistiky se faktické stránce výslechu věnuje kriminalistická taktika, a to obecnými postupy vedoucími k získání právně a kriminalistiky relevantním informacím o spáchaném skutku.¹¹¹ Kriminalistická taktika chápe výslech jako kriminalisticko-taktickou metodu, která si klade za cíl dosažení kompletní, skutečnosti odpovídající výpovědi o vyšetřované události.¹¹²

Z kriminalistického pohledu můžeme výslech rozdělit podle různých kritérií, například podle procesního postavení osoby (obviněný, svědek, znalec), či na základě osobnostních specifik konkrétních vyslýchanych osob (výslech dětí, dospělých, seniorů apod.)¹¹³

Rovněž kriminalistika rozděluje výslech na část úvodní, část souvislého líčení a část dialogu.¹¹⁴ Více je toto rozebráno v podkapitole Stádia výslechu.

3.4 Výslech a psychologie

Na kriminalistické pojetí výslechu navazuje forenzní psychologie, která funguje jako doplňková forma v tom směru, že poznává a rozvíjí výrazné psychologické stránky výslechu. Na základě poznatků psychologie výpovědi je možné si utvořit představu

---

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*, str. 681.

¹¹⁰ ZOUBKOVÁ, I.; MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*, str. 10.

¹¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 175.

¹¹² SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 18.

¹¹³ GILLERNOVÁ, I.; BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*, str. 181.

¹¹⁴ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 19.

o tom, jaké psychologické skutečnosti se uplatňují v průběhu sdělování informací osobou vyslychanou.¹¹⁵

Psychologie se dívá na výslech jako na určitou formu mezilidského jednání, které je podobné dialogu či rozhovoru. Psychologii zajímá psychologické pozadí, tedy psychologické jevy, které se uplatňují v průběhu výslechu. Forenzní psychologie zkoumá výslech jako jakousi formu interpersonálního jednání a pokouší se vysvětlit psychologické dění mezi vyslychajícím a vyslychaným.¹¹⁶

Z psychologického pohledu je výslech jedinečně složitý systém dynamického dění společně působících činitelů. Průběh a konečnou podobu výslechu ovlivňuje řada faktorů. Těmito faktory jsou osobností charakteristiky jednajících, jejich aktuální psychický stav a rozpoložení, jejich vzájemný vztah a společenské postavení a zejména aktuální role a mnoho dalších faktorů.¹¹⁷

Každý výslech je možné popsat z hlediska vzájemného vnímání a působení vyslychajícího a vyslychaného a z hlediska sdělování informací.¹¹⁸

Jak už bylo uvedeno, výpověď je souborem informací důležitých pro trestní řízení, a proto je pro forenzní psychologie zajímavé to, co se s informacemi děje od okamžiku jejich vzniku až po okamžik jejich předávání v rámci trestního řízení a jejich zaznamenání do protokolu, který je pořizován z výslechu.¹¹⁹

Z hlediska logické návaznosti můžeme nahlížet na výslech podle čtyř aspektů formování výpovědi, a to aspekt historický, osobnostní, situační a sémantický.¹²⁰

Historický aspekt nám říká, že každá výpověď má svoji historii, která začíná vnímáním, pokračuje přes zapamatování a vybavování a končí reprodukcí vnímaného při výslechu.¹²¹

Osobnostní aspekt spočívá v tom, že výpověď je ovlivněna i osobností vyslychaného při svém vzniku během výslechu. Výpověď ovlivňují psychické a fyzické vlastnosti a stavy osoby podávající výpověď.¹²²

---

¹¹⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 175.

¹¹⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 174.

¹¹⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 176.

¹¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 177.

¹¹⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 214.

¹²⁰ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 15-16.

¹²¹ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 15-16.

¹²² KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 15-16.

Na samotný výslech má značný vliv také bezprostřední výslechová situace při výslechu, tedy souhrn všech podmínek, za kterých se výslechu uskutečnil. Což je aspekt situační.¹²³

3.5 Fáze výslechu

Výslech je členěn na určité části podle toho, které procesy jsou zapojeny do práce s informacemi. Rozlišují se čtyři hlavní fáze, které lze chápat jako přirozené a na sebe navazující.¹²⁴

Jde o tyto čtyři hlavní fáze:

- získávání informací;
- vštěpení a uchování informací;
- předávání informací;
- příjem, zpracování a zachycení informací vyslychajícím.¹²⁵

Každá z předchozích etap procesu formování výpovědi přímo ovlivňuje etapu následující. Pokud dojde k narušení etapy ve vědomí, nastane narušení etapy následující. V etapě získávání informací jde v podstatě o poznávací proces objektivní reality, tedy o proces odrážení určitých skutečností ve vědomí jedince. V druhé etapě, vštěpení a uchování informací, má rozhodující význam schopnost podržet v paměti to, co bylo vnímáno. Ve třetí etapě dochází k předávání informací ze strany vyslychaného vyslychanému.¹²⁶ Etapa předávání informací je spojena se vzpomínáním, tedy vybavením si prožité události. Poslední stádium výslechu se zabývá zpracováním získaných informací od osoby vyslychané.

---

¹²³ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 15-16.

¹²⁴ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 18.

¹²⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 214.

¹²⁶ NĚMEC, M. *Kriminalistická taktika pro policisty*, str. 185.

3.6 Příprava výsledku

Přípravu výsledku můžeme rozdělit do dvou etap, a to na etapu obsahové přípravy, která je tvořena analytickou a syntetickou fází, a dále na etapu organizačně materiální přípravy.¹²⁷

V obsahové fázi by měl vyslychající zjistit všechny dosud neobjasněné okolnosti případu, které jsou známé vyslychanému, ale zároveň také informace, které jsou bezpečně známé. Je nutné mít prostudované dostupné materiály.¹²⁸

Cílem analytické fáze je ujasnit si okruh všech okolností šetřené události a určit, které okolnosti nejsou dosud objasněné, a které jsou objasněné jen částečně. Současně s analýzou dokumentů probíhá i analýza osoby a osobnosti vyslychané osoby.¹²⁹ Tyto získané informace napomáhají vyslychajícímu k navázání kontaktu s vyslychaným, ale také ke stanovení postupu výsledku za účelem získání pravdivé a úplné výpovědi a k přizpůsobení složitosti kladených otázek.¹³⁰

Fáze syntetická spočívá ve volbě taktických záměrů vedení výsledku, tedy určení pořadí jednotlivých výsledku osob, pořadí otázek, určení, zda a jaké věcné a listinné důkazy, materiály budou či by mohly být předloženy vyslychanému a také k navození správného postoje a vztahu vyslychajícího k vyslychanému, na začátku i v průběhu výsledku.¹³¹

Pro samotný výslech je důležité prostředí, ve kterém výslech probíhá. Volba vhodného prostředí je cílem organizačně materiální přípravy výsledku. V rámci této etapy se také určí technické prostředky potřebné pro výslech a konkrétní okruh osob, které budou přítomny při výsledku.¹³²

Především výsledku dítěte musí předcházet důkladná příprava vyslychajícího zaměřená na promyšlení otázek s ohledem na použití pojmů přiměřených rozumovým schopnostem dítěte.¹³³

---

¹²⁷ STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 105.

¹²⁸ STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 105-106.

¹²⁹ STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 105-106.

¹³⁰ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 52.

¹³¹ STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 106.

¹³² STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 106-107.

¹³³ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 52.

3.7 Stádia výslechu

Oproti tomu kriminalistická taktika člení výslech podle požadavků trestního řádu na tři části. A to na úvodní stádium výslechu, dále na stádium souvislého líčení, tedy monolog, a poslední, třetí část je stádium otázek a odpovědí, tedy dialog.¹³⁴

Cílem prvního stádia výslechu je splnění všech trestně procesních náležitostí. Do tohoto stádia řadíme způsob a formu předvolání osoby, kterou budeme vyslýchat, zjištění její totožnosti, následně poučení o jejích právech a povinnostech podle jejího procesního postavení, včetně vysvětlení významu její výpovědi, a nakonec seznámení osoby s předmětem výslechu.¹³⁵

Úvodní stádium výslechu slouží také k tomu, aby se formoval psychologický kontakt mezi vyslýčajícím a vyslýchaným. Jedná se o proces vhodného působení na psychiku vyslýchaného, jehož účelem je vyvolání nebo posílení jeho zájmu vypovídat. Opakem psychologického kontaktu je psychologický střet mezi vyslýchaným a vyslýčajícím. Ke střetu dochází zejména tehdy, pokud je vyslýchaný silně motivován k tomu, že nebude ve věci vypovídat nebo bude vypovídat nepravdivě.¹³⁶

Druhým stádiem výslechu je monolog, tedy souvislé líčení vyslýchané osoby. Toto stádium začíná v momentě, kdy je vyslýchaný po řádném poučení a objasnění předmětu výslechu vyslýčajícím vyzván k tomu, aby vypověděl vše, co je mu známo o trestném činu, pachateli a okolnostech důležitých pro trestní řízení.¹³⁷ Jedná se tedy o volnou, spontánní a nepřerušovanou výpověď vyslýchaného k vyšetřované události.¹³⁸

Posledním, tedy třetím stádiem výslechu je dialog, který následuje po ukončení monologické části výslechu. Stádium dialogu nastává v případě, že je nutné monologickou část doplnit či upřesnit. Dialog spočívá v tom, že vyslýčající klade otázky a osoba vyslýchaná na ně odpovídá. Smyslem dialogické části je také odstranění případných rozporů ve výpovědi nebo výpovědích jiných osob.¹³⁹ Aktivní úlohu v tomto stádiu výslechu hraje vyslýčající, který se uplatňováním dílčích taktických postupů, předkládáním důkazů, formulací a kladením otázek účastní na formování

¹³⁴ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 19.

¹³⁵ NĚMEC, M. *Kriminalistická taktika pro policisty*, str. 191.

¹³⁶ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 12.

¹³⁷ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 13.

¹³⁸ NĚMEC, M. *Kriminalistická taktika pro policisty*, str. 191.

¹³⁹ NĚMEC, M. *Kriminalistická taktika pro policisty*, str. 191.

výpovědi vyslýchaného. Z tohoto důvodu nesmí být svědkovi kladeny kapciózní nebo sugestivní otázky.¹⁴⁰

3.8 Dokumentace výslechu

Účelem dokumentace výslechu je zadokumentování jeho celého průběhu a obsahu výpovědi. Výslech je dokumentován v obligatorní písemné podobě.¹⁴¹

Obecná ustanovení o sepisování protokolu jsou upravena v trestním řádu v druhém oddíle v ustanovení § 55 a následujících.

Do protokolu se zaznamenávají okolnosti důležité pro objasňování trestné činnosti, ale také základní postup, jakým došlo k výpovědi. Důležitou částí výslechu je část monologu, která by měla být zapsána doslovně, tedy tak, jak svědek vypovídal. Tato část výpovědi by měla být zapisována doslovně, bez zkreslující stylistické a literární úpravy ze strany vyslychajícího. V dialogové části je doporučeno zapsat doslovné znění pokládaných otázek z důvodu následné kontroly, zda obsah výpovědi nebyl ovlivněn nesprávným anebo nezákonným postupem vyslychajícího, zejména z důvodu kladení sugestivních nebo kapciózních otázek.¹⁴²

Trestní řád upravuje v ustanovení § 55a také použití zvláštních prostředků při protokolaci. Mezi tyto zvláštní prostředky patří také využití zvukového nebo obrazového záznamu. Zvukový záznam, ale spíše videozáznam, je vhodné použít při výslechu nezletilého svědka.¹⁴³

Pro výslechy poškozených, zejména nezletilých, jsou zřizovány speciální výslechové místnosti, kterou jsou již opatřeny potřebnou technikou, pro zachycení celého průběhu výslechu. Pořízení zvukového a obrazového záznamu z výslechu, který je proveden ve speciální výslechové místnosti, je nedílnou součástí výslechu. O speciální výslechové místnosti se více zmiňují v kapitole Specifika výslechu dětí.

---

¹⁴⁰ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 14.

¹⁴¹ STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 120.

¹⁴² STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 121.

¹⁴³ STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*, str. 121.

4 Výpověď

4.1 Vymezení pojmu výpověď

Výsledkem výslechu je výpověď, která je jedním z důkazních prostředků a jejím prostřednictvím lze zjistit průběh kritických událostí ve vyšetřovaném případě.¹⁴⁴

Výpověď je také důležitým zdrojem pro utváření vyšetřovatelského a zejména soudcovského přesvědčení v projednávaném případě. Je to nenahraditelný zdroj informací mající význam pro trestní řízení a zejména pro plné objasnění případu.¹⁴⁵

4.2 Náhled na výpověď

Stejně jako na výslech je možné na výpověď nahlížet ze tří možných úhlů pohledu.

Z hlediska trestního práva je výpověď jedním z důkazních prostředků.¹⁴⁶ Orgány činné v trestním řízení mohou skutek poznat jen tak, že si jej obnovují, a to činí zvláštním postupem, který je upraven trestním řádem. Tento postup se nazývá dokazování. V rámci trestního řízení se dokazují jen okolnosti důležité pro trestní řízení, vzhledem k povaze případu, ale také ke stádiu, ve kterém se dokazování provádí. Skutečnost, která má být zjištěna v rámci trestního řízení, se označuje jako předmět důkazu a prostředek při dokazování skutečnosti se nazývá důkazní prostředek. Jedním z důkazních prostředků je výslech osob, které mohou podat zprávu o skutečnosti, která je předmětem důkazu.¹⁴⁷

Z kriminalistického hlediska představuje výpověď sdělení vyslychané osoby učiněné v průběhu výslechu a zdokumentované podle příslušných právních předpisů.¹⁴⁸

Joža Spurný říká, že výpověď z psychologického hlediska chápeme jednak jako subjektivně vytvořený soubor informací o skutečnostech, které proběhly v minulosti a které vyslychaná osoba vnímala a zapamatovala si a dále také jako protokolárně zadokumentovaný průběh interakce mezi vyslychajícím a vyslychaným, kdy

---

¹⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 174-175.

¹⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 174-175.

¹⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 174-175.

¹⁴⁷ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 14.

¹⁴⁸ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 18.

si vyslýchaná osoba znovu vybavuje a reprodukuje v situaci „tady a teď“ skutečnosti, které vnímala a které si zapamatovala.¹⁴⁹

Samotná výpověď je produktem vzájemné interakce vyslychajícího a vyslychaného, ale psychologie ji také chápe jako výsledek určitých duševních pochodů člověka, tedy především procesu vnímání, zapamatování, reprodukování. Psychologie se také zajímá o to, jaké psychologické okolnosti se podílejí na utváření výpovědi.¹⁵⁰ Na základě poznatků psychologie výpovědi si můžeme utvořit představu o tom, jaké psychologické skutečnosti se uplatňují, když vyslychaný v průběhu výslechu sděluje informace důležité pro objasnění vyšetřované věci.¹⁵¹

Čírtková k psychologickým skutečnostem, které se uplatňují v průběhu výslechu, řadí procesy rozpomínání a vybavování. Při podrobnější znalosti psychologie výpovědi můžeme k těmto procesům přiřadit také emocionální stavy úzkosti a strachu či myšlenkové procesy spojené se lhaním.¹⁵²

4.3 Proces tvorby výpovědi

Proces utváření výpovědi začíná okamžikem, kdy došlo k vnímání a prožívání kritické události, a končí reprodukování této události při výslechu.¹⁵³

Při výslechu vyslychaná osoba netlumočí vnímané události, ale pouze vzpomínky na tuto událost, které prošly přes vědomí. Následně vyslychaná osoba své vzpomínky interpretuje za pomoci jazyka, který má povahu kódu mezi oběma stranami. A takovéto informace získané vyslychajícím můžou být v rozporu s objektivní skutečností.¹⁵⁴

Tento proces spočívá v získávání, shromažďování a zpracování informace, v její následné fixaci, podržení a přepracování a následném vybavení, reprodukování a převzetí, přepracování a procesní podchycení informací vyslychajícím. Výsledkem výslechu je protokolárně zachycená výpověď vyslychaného.¹⁵⁵

Výpověď je souborem informací důležitých pro trestní řízení a proto je důležité, co se s informacemi děje od okamžiku jejich vzniku až po okamžik jejich předávání

¹⁴⁹ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 23.

¹⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 174-175.

¹⁵¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*, str. 343.

¹⁵² ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie.*, str. 343.

¹⁵³ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 174.

¹⁵⁴ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 15.

¹⁵⁵ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 18.

v rámci trestního řízení a jejich zaznamenání do protokolu, který je pořizován z výsledku.¹⁵⁶

Jelikož výpověď je prováděna ústně, má velký význam i skutečnost, zda vyslýchaný je schopen v rámci svého intelektu vypovídat srozumitelně. Toto se může týkat zejména výsledku dětí. Je podstatné, aby vyslýchaný byl schopen porozumět otázce, tak jak byla míněna vyslychajícím a naopak, zda vyslychající rozumí výpovědi tak, jak jí mluvil vyslýchaný. Může se stát, že ve výpovědi nebude zaprotokolováno jen to, co vyslýchaný skutečně řekl, ale i to, co vyslychající pochopil a zapsal do protokolu.

Průběh utváření výpovědi je v odborné literatuře členěn na etapy podle toho, které psychické procesy se zapojují do činnosti s informacemi. Tradičně je utváření výpovědi členěno na čtyři fáze.

Podle P. Hungra (2006) a L. Čírtkové (2009) je možné vlastní postup při formování výpovědi rozvrhnout do navazujících etap, kterými jsou:

- získávání informací (tj. vnímání a percepční zpracování událostí tvořících později předmět výpovědi);
- vstřebání a uchování informací (tj. uložení a skladování informací v paměti);
- předávání informací (tj. vybavování formou znovupoznání či produkce založené na slovní formulaci zapamatovaného děje);
- příjem, zpracování a zachycení informací vyslychajícím.¹⁵⁷

Téměř shodně rozděluje etapy formování výpovědi i M. Němec (2003), který je pojmenoval následovně:

- etapa získávání, shromažďování a zpracování informací;
- etapa fixace, podržení a přepracování informace;
- etapa vybavení a reprodukování informace;
- etapa přejímání, přepracování a procesního podchycení informace vyslychajícím.

V následující části textu, kde budou popisovány jednotlivé etapy formování výpovědi, použiji pojmenování etap podle L. Čírtkové.

---

¹⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 214.

¹⁵⁷ HOUBOVÁ, D. a kol. *Psychologie pro právníky*, str. 168-170.

4.3.1 Získávání informací

Získávání informací je první fází utváření výpovědi. Osoba, která bude vystupovat později jako vyslýchaný, získává v této fázi určité informace, o kterých někdy neví, že se v pozdější době stanou předmětem zájmu v rámci trestního řízení. V této etapě se uplatňuje vnímání, zejména vnímání bezděčné a neúmyslné, a dále percepční zpracování události tvořící později předmět výpovědi.¹⁵⁸

Jak bylo již uvedeno, základem této fáze je vnímání určité události a právě vnímáním začíná proces formování výpovědi. Na kvalitě vnímání závisí kvalita poznatků, tedy jejich úplnost či zkreslenost.

Vnímání probíhá za určitých fyzikálních, fyziologických a subjektivních podmínek.¹⁵⁹

Mezi fyzikální podmínky patří podnětové či popudové podmínky, tedy akustické, termické či optické. Fyziologické podmínky vyplývají z úrovně smyslových funkcí a činnosti analyzátorů. Sem také patří smyslové defekty, kterými může být krátkozrakost, nahluchlost. Subjektivní podmínky jsou psychické složky osobnosti – pozornost, city, emoce.¹⁶⁰

Pro bezprostřední vnímání a zapamatování jsou důležité faktory osobnostního a situačního rázu. Při samotném výslechu je důležité si uvědomit, že část informací sdělovaných svědkem při výslechu je produktem právě bezděčného vnímání a neúmyslného zapamatování.¹⁶¹

U. Neisser v souvislosti s vnímáním hovoří o tzv. „vnitřním zpracování informací“, kdy nejprve dochází k automatickému vyčlenění a analýze jednotlivých znaků, a teprve potom následuje vytvoření určitého vjemu. Vjem je tedy následně chápán jako produkt vnímání.¹⁶²

Vnímání je subjektivní a každý jedinec vnímá jinak. Z tohoto důvodu mohou být dominující prvky při líčení události u každého vyslýchaného jiné. Člověk většinou bude více vnímat to, co je nutné pro jeho život a práci. Co se týče vnímání prostoru, vnímání

---

¹⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 215-216.

¹⁵⁹ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 17-18.

¹⁶⁰ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 17-18.

¹⁶¹ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 23.

¹⁶² NEISSER, U. *Cognition and reality*. San Francisco, 1976. In: NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, str. 382.

a hodnocení času, má velký význam zkušenost jedince, vliv cviku, věk a celková místní a okolní situace na místě samém.¹⁶³

Do fáze získávání informací můžeme také zahrnout problematiku tzv. zaplňování mezer. Osoba vyslychaná se snaží mezery ve vnímaném zaplnit tak, aby docílila úplného zobrazení události a na základě vlastních zkušeností následně uvádí fakta, která neodpovídají realitě. Tyto fakta pak hodnotí vyslychaný jako skutečná.¹⁶⁴

4.3.2 Vštěpení a uchování informací

Rozhodující význam pro tuto etapu má paměť, tedy schopnost podržet v paměti to, co bylo vnímáno. K tomu, abychom události, které jsme kdysi vnímali, mohli později reprodukovat, musí dojít nejprve k jejich zapamatování a uchování ve vědomí. Kvalita následného vybavení informací tedy závisí na řádně uskutečněném procesu jejich zapamatování.¹⁶⁵

Z pohledu forenzní psychologie jsou důležité paměťové stopy. Forenzní psychologie zkoumá, jak fungují paměťové procesy při svědecké výpovědi. Dále zkoumá faktory, které pozitivně či negativně ovlivňují přijímání, kódování, modifikování a zpětné vyvolávání informací v paměti, v situacích, kdy má osoba podat výpověď o tom, co zažila.¹⁶⁶

Pro zapamatování má důležitou úlohu emoční vyladění, neboť citově neutrální materiál se zapomíná snáze, než ten, který je spojen s emocí.¹⁶⁷

Při vštěpování a uchování informací dochází také k jejich dalšímu přepracování. Tato úprava informací má vliv na zmenšení množství a přesnosti přijatých informací. Podstatu z psychologického pohledu v této fázi tvoří paměťové děje. V této souvislosti je nutné si uvědomit, že řada vnímaných informací není v paměti fixována. Prakticky to znamená, že člověk tyto informace ihned zapomene. Pouze dostatečně důležité informace jsou asi po třiceti až šedesáti vteřinách přesouvány z krátkodobé paměti

---

¹⁶³ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 17-18

¹⁶⁴ HOUBOVÁ, D. a kol. *Psychologie pro právníky*, str. 169

¹⁶⁵ SOUKUP, J. *Vybrané texty ke studiu soudní psychologie*, str. 202.

¹⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, L.; PORADA, V. Paměťové stopy v kriminalistické teorii a forenzně psychologických aplikacích. *Soudní inženýrství*, str. 165.

¹⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, L.; PORADA, V. Paměťové stopy v kriminalistické teorii a forenzně psychologických aplikacích. *Soudní inženýrství*, str. 163.

do paměti dlouhodobé. V této paměti jsou uloženy v podobě paměťových stop, a tím se stávají vybavitelnými.¹⁶⁸

U jedince dochází k zapomínání, které probíhá už v souvislosti se zapamatováním. V paměti dochází také k útlumu dočasných spojů, což znamená, že co se jednou v paměti uchovalo, tam nezůstane uchováno stále, ale časem se uchování mění, slábne, až třeba úplně vymizí. Zapomínání ovlivňuje také intenzita prožitku, úsilí uchovat si prožitek v paměti, věk vyslychaného, vliv času a vliv následných dojmů.¹⁶⁹

Paměť také funguje subjektivním a individuálním způsobem. Na uložení informací do dlouhodobé paměti mají vliv intenzivní negativní emoce, které ukládání informací narušují. Vštěpení a zejména trvalost uchování informací vzroste, když později vyslychaná osoba vnímané informace slovně formulovala a promýšlela, například když je vyprávěla svému okolí. Člověk si spíše zapamatuje ty události a okolnosti, které se mu jeví jako subjektivně významné a důležité.¹⁷⁰

V průběhu výslechu může dojít k reminiscenci, což je náhlé, spontánní vybavení zdánlivě zapomenutého paměťového obsahu. K reminiscenci dojde náhodou, souhrou příznivých okolností. V praxi se to projevuje tak, že svědek si najednou rozpomene na podstatné informace, ačkoliv dříve uváděl, že nic podobného neví. Vyslychající by si měl uvědomit, že při opakování či dalším pokračování výslechu dochází k dalšímu zpracování informací uložených v paměti.¹⁷¹

4.3.3 Předávání informací

Psychologickou podstatou této třetí fáze je proces reprodukce neboli předávání informací založené na slovní formulaci zapamatovaného děje. Touto fází se uzavírá podíl vyslychaného na utváření výpovědi. Tato část zachycuje duševní dění vyslychaného v okamžiku probíhajícího výslechu. Pro kvalitu výslechu má významnou úlohu bezprostřední výslechová situace. Výslech můžeme charakterizovat jako určitou podobu sociálního styku, tedy interpersonální percepci, verbální i nonverbální komunikaci a interakci mezi vyslychaným a vyslychajícím. Toto vše může působit

---

¹⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, str. 216-220.

¹⁶⁹ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 18.

¹⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 216-220.

¹⁷¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 216-220.

na průběh reprodukce, nebo naopak může být vybavování tlumeno, zpomalováno či rušeno.¹⁷²

Je také důležité si uvědomit, že mohou nastat situace, kdy při souvislém líčení události vyslýchaná osoba vynechá určité důležité informace. To může být z důvodu, že tyto informace nepovažuje za podstatné nebo příliš detailní, nebo také z důvodu, že si na ně v průběhu výslechu nevzpomněla.¹⁷³

Nebezpečí v tomto směru mohou způsobit i vzpomínkové mezery, kterých si vyslýchaná osoba není vědoma a doplňuje je odlišnými obsahy s přihlédnutím ke stereotypům, průměrným hodnotám, svým zkušenostem či svému úsudku. Poté se podaná výpověď zakládá na pravdě jen částečně, avšak vyslýchaná osoba si je uváděnými skutečnostmi jistá a trvá na nich. Následně také vyslýchaný odmítá i informace z jiných výpovědí jako nepravdivé, jelikož si na ně nevzpomíná.¹⁷⁴

V průběhu fáze reprodukce se mohou také objevit potíže se slovní fixací a verbalizací vzpomínky. Vyslýchaná osoba události vnímala, zapamatovala si je, aktuálně si je vybavuje, ale není schopna je srozumitelně vyjádřit pomocí řeči, a to třeba z důvodu chudých vyjadřovacích prostředků, omezené slovní zásoby či jednoduché stavby vět. Právě problémy se slovním vyjadřováním se mohou objevit u dětských svědků.¹⁷⁵

Pokud nastane při výslechu situace, kdy si vyslýchaná osoba nedokáže na určitou věc ihned vzpomenout, je někdy užitečné, aby jí byl ze strany vyslýchaného poskytnut potřebný čas na vzpomnutí a pozornost vyslýchané osoby zaměřena na jinou část vyšetřované události. Nemělo by ovšem dojít ve snaze pomoci vyslýchanému k použití sugestivních otázek. Pravděpodobnost úspěchu sugescí zvyšují neúplné vnímání, větší počet vzpomínkových mezer v paměti nebo snazší ovlivnitelnost jedince.¹⁷⁶

---

¹⁷² ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 220-226.

¹⁷³ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 220-226

¹⁷⁴ GILLERNOVÁ, I.; BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*, str. 177-178.

¹⁷⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 220-226.

¹⁷⁶ PJEŠČÁK, J. *Kriminalistika*, str. 245.

4.3.4 Příjem zpracování a zachycení informací vyslychajícím

Poslední fáze utváření výpovědi se týká zachycení výpovědi ze strany vyslychajícího. Zde se projevuje skutečnost, že i vyslychající vnáší do výsledné podoby výpovědi jistá rizika. Tato rizika jsou spojena s přirozeným průběhem psychických procesů probíhajících u vyslychajícího. V této fázi opět vstupují na straně vyslychajícího do utváření výpovědi psychické procesy týkající se vnímání, zpracování a zachycení sdělovaných informací v průběhu výslechu.¹⁷⁷

Z psychologických poznatků vyplývá, že vnímání, porozumění a přesné zachycení řečového projevu druhé osoby je náročnou a složitě strukturovanou psychickou činností, neboť mluvený projev bývá doprovázen paralingvistickými a nonverbálními signály. Tyto signály odkrývají skrytý vnitřní smysl, který mluvčí do své řeči dává. Nonverbální řeč vyslychaného může někdy hrát významnou roli při získávání úplné a pravdivé výpovědi.¹⁷⁸

Ze strany vyslychajícího se může ale stát, že tyto signály nezachytí. Důvodem může být nepozornost, malá citlivost vyslychajícího, ale třeba také jeho únava. Je nutné podotknout, že v samotném protokolu jsou zachycena až konečná vyjádření vyslychané osoby, nikoli celý proces vzájemného působení mezi vyslychajícím a vyslychaným. Tato interakce tak uniká, neboť hlavním účelem protokolu je zachycení výsledku výslechu, tedy výpovědi.¹⁷⁹

Slovní vyjadřování myšlenek je velmi individuální a vlastní způsob vyjadřování, používání specifických slovních spojení, obrátů nebo slov, se odvíjí od celkové kulturní úrovně každého jednotlivce. Některé výrazy jsou typické jenom pro určitou část území nebo sociální či profesní skupinu, a ne každý těmto výrazům rozumí. Naproti tomu jedinec může výrazy používat v nesprávném kontextu, aniž by si toho byl vědom. Vyslychající proto musí neustále ověřovat správnost výpovědi a případně se doptávat na pro něj nesrozumitelné výrazy, anebo nejasně použité výrazy. Vyslychající by si také měl ověřovat, a to zejména při výslechu dětského svědka, zda chápe význam pojmů, kterými vyjadřuje své myšlenky.¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 226-230.

¹⁷⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 226-230.

¹⁷⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 226-230.

¹⁸⁰ SOUKUP, J. *Vybrané texty ke studiu soudní psychologie*, str. 209.

Jak už bylo výše uvedeno, samotnou výpověď svědka může ovlivnit i samotný vyslychající. Výslech se může stát zdrojem intrapsychických a interpersonálních konfliktů při výslechu, a to vlivem podvědomé snahy vyslychajícího formulačně zpřesnit sdělované informace při zápisu do protokolu. Tato podvědomá snaha vyslychajícího může u osoby vyslychané vyvolat pocity chybné interpretace či pocity nekompetentnosti.¹⁸¹

---

¹⁸¹ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 33.

5 Specifika výslechu dětí

5.1 Obecná specifika výslechu dětí

Jak již bylo uvedeno, dítě, jako svědek v rámci trestního řízení, je schopno podat věrohodnou výpověď. Orgány činné v trestním řízení mohou provádět výslech dítěte, pokud je to potřebné pro objasnění trestného činu. Při výslechu dětského svědka musí ale volit takový postup, který bude brát ohled na věk dítěte. V trestním řádu jsou v ustanovení § 102 uvedeny podmínky, které musí být při výslechu takového svědka splněny. Jedná se o podmínky, které chrání vyslýchané dítě.

Pro úspěšné provedení výslechu dětí je nutné se pečlivě věnovat přípravě samotného výslechu. Vyslyšající musí zohlednit věk a zdravotní stav dítěte. Věk a zdravotní stav jsou subjektivní zvláštnosti ovlivňující výslech osob. U věku rozlišujeme věk fyzický, biologický a mentální. Věk fyzický vyjadřuje období života od narození. Věk biologický určuje biologickou vyspělost jedince. Mentální věk je stupeň rozumových schopností odpovídajících úrovni průměrného jedince příslušného fyzického věku.¹⁸²

Pro samotný výslech je tak nutné zohlednit specifika konkrétního dítěte a podle toho určit dobu výslechu a pořadí výslechu v rámci prováděných procesních úkonů.¹⁸³ Včasné provedení výslechu má význam u dětí nízkého věku, které vnímané uchovávají v paměti jen po určitou dobu. Vyslyšající by měl respektovat doporučení pro trvání výslechu dítěte. U dětí ve věku od sedmi do deseti let by měl výslech trvat kolem dvaceti minut a u dětí ve věku deset až dvanáct let okolo dvaceti pěti minut.¹⁸⁴ Toto je dáno tím, že u dětí se pozornost postupně prodlužuje. Dítě v první třídě neudrží pozornost moc dlouho, zejména pokud se činnost nedotýká jeho zájmů a potřeb. Pracovní výkonnost v první třídě není také velká a dochází k brzké únavě dítěte. Domácí úkoly by proto dětem prvních tříd neměli zabrat více než půl hodiny denně.¹⁸⁵

---

¹⁸² KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 61.

¹⁸³ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 63.

¹⁸⁴ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 63.

¹⁸⁵ PAULÍK, K. *Vývojová psychologie pro doplňující pedagogické studium*, str. 34-35.

Výslech dítěte by měl být také proveden včas a měl by být splněn zákonný požadavek dle ustanovení § 102 odst. 1 trestního řádu, aby se výslech neopakoval.¹⁸⁶ V tomto ustanovení je stanoveno, že výslech dětského svědka, který se má vyjádřit k okolnostem, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat jeho duševní a mravní vývoj, je třeba provádět zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby již v dalším řízení nebylo třeba tento opakovat.¹⁸⁷

Na počátku výslechu musí být svědek poučen o svých právech a povinnostech a toto platí i pro dětského svědka. Poučení vyslýchaného dítěte musí být přizpůsobeno jeho duševní a rozumové vyspělosti a dítě musí poučení porozumět. Je vhodné navázat kontakt s dítětem například prostřednictvím hračky nebo vyptáváním se na jeho osobu, jeho zájmy a teprve pak plynule přejít k poučení a vysvětlení pravdomluvnosti. K tomuto vysvětlení může sloužit třeba hračka, se kterou si dítě v tu danou chvíli hraje.

Při samotném výslechu dětí by měl být převážně využíván spontánní projev. Otázky by měly být dítěti pokládány co nejméně a měly by být kladeny přiměřeně rozumovým schopnostem dítěte. Pokládané otázky nesmí být sugestivního rázu a neměly by vést k tomu, aby na položenou otázku dítě mohlo odpovědět pouze ano či ne. Při výslechu dítěte si musí vyslychající dát také pozor na svůj neverbální projev při pokládání otázky.¹⁸⁸

Zákonem o obětech došlo k novelizaci trestního řádu a v této souvislosti byla posílena ochrana svědků mladších osmnácti let, a to tím, že otázky tomuto svědkovi mohou osoby účastníci se jeho výslechu klást pouze prostřednictvím vyslychajícího orgánu.¹⁸⁹

5.2 Další osoby přítomné výslechu

K výslechu doprovází dítě zpravidla rodič, který má také právo být přítomen výslechu dítěte. Přítomnost rodiče při výslechu ale závisí na konkrétních okolnostech vyšetřovaného případu a na osobnosti samotného dítěte, neboť přítomnost rodiče při výslechu samém může mít někdy negativní vliv. V ustanovení § 102 odst. 1

¹⁸⁶ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 63.

¹⁸⁷ § 102 odst. 1 trestního řádu

¹⁸⁸ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 64.

¹⁸⁹ FRYŠTÁK, M. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*, str. 233.

trestního řádu zákonodárce uvádí, že k výslechu dětského svědka může být přibrán rodič, pokud to může přispět k správnému provedení výslechu. Rodiče nemají nárok na to, aby byli při výslechu přítomni, ti se přiberou jen tehdy, pokud je to účelné a jestliže je zcela nepochybné, že nemají zájem na výsledku řízení. V opačném případě může přítomnost rodiče negativně ovlivnit výpověď jejich dítěte.¹⁹⁰

U výslechu dítěte musí být podle zákona přítomny další osoby.¹⁹¹ Přítomnost dalších osob u výslechu řeší opět ustanovení § 102 odst. 1 trestního řádu, kde je stanoveno, že k výslechu se přibere orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, což může být pedagog, dětský psycholog nebo psychiatr. Takto přibraná osoba má přispět ke správnému vedení výslechu s ohledem na předmět výslechu a s přihlédnutím na duševní vývoj vyslýchaného dítěte.

Osoby, které byly takto přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušování nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby. V případě, že nehrozí nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví.¹⁹²

5.3 Výslechové prostředí

Další důležitou otázkou přípravy výslechu je zvolení správného místa a doby výslechu dítěte. Jak už bylo řečeno, výslech dítěte by měl proběhnout co nejdříve od události, která je předmětem vyšetřování, ale také na místě, které je vhodné pro dítě.

Při volbě výslechového prostředí dbáme na to, aby při výslechu bylo co nejméně rušivých podnětů pro dítě, které je vyslýcháno, a to z toho důvodu, aby nedocházelo k odvedení pozornosti dítěte. Rušivé podněty by mohly mít vliv na myšlení a reprodukci dítěte. Je vhodné také zvažovat, zda je nutné provádět výslech dítěte na policejní služebně. Výslech dítěte může být proveden ve speciální výslechové místnosti nebo mimo policejní stanici, třeba v prostorách krizového centra.¹⁹³

---

¹⁹⁰ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo procesní: [po novele trestního řádu účinné od 1.1.2002]*, str. 276-277.

¹⁹¹ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 64.

¹⁹² JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo procesní: [po novele trestního řádu účinné od 1.1.2002]*, str. 277.

¹⁹³ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 66.

Pro potřeby výslechu dětských svědků jsou na policejních útvech zřizovány speciální výslechové místnosti. „*Speciální výslechová místnost je vhodně uspořádané a technicky vybavené pracoviště zajišťující maximální autenticitu prováděného úkonu a jeho dokumentaci. Je určena pro víceúčelové využití, primárním cílem je však minimalizace sekundární viktimizace dítěte a oběti trestného činu.*“ Tato výslechová místnost se skládá ze dvou bezprostředně sousedících místností. V jedné místnosti je technické zázemí a druhá místnost slouží k provedení samotného výslechu.¹⁹⁴

V technické místnosti je umístěno záznamové zařízení k zaznamenání zvuku a obrazu. Obraz zaznamenává celkovou situaci z výslechové místnosti a dále detail obličeje vyslýchaného dítěte.¹⁹⁵ V technické místnosti jsou přítomny všechny osoby, které dle zákona u výslechu dítěte musí být přítomny.

V druhé místnosti, která je zařizována jako „dětský pokoj“, probíhá samotný výslech, u kterého je přítomno pouze vyslýchané dítě s vyslychajícím. V nutných případech je v této místnosti přítomen i psycholog. Výslech ve speciální výslechové místnosti je vlastně rozhovorem, který ale musí splňovat všechny náležitosti zákona, aby mohl být použit jako důkaz u soudu.

Účelem speciální výslechové místnosti je to, aby na vyslýchané dítě působila pozitivním dojmem a navozovala v něm klid a nedocházelo k další traumatizaci dítěte vlivem výslechu. Výslechová místnost by měla také usnadnit navázání kontaktu mezi dítětem a osobu, která jej bude vyslychat. V průběhu samotného výslechu je možné, aby si dítě hrálo s hračkami, kterými je místnost zařízena.

Speciální výslechová místnost z pohledu výslechu dětského svědka prohlubuje záruky dodržování zákonnosti při provádění výslechu, zajišťuje stabilní výslechové prostředí, umožňuje zvýšení psychologické a informační převahy vyslychajícího nad vyslychaným, umožňuje přímou účast dalších oprávněných subjektů (státní zástupce, soudce) na výslechu, aniž by tyto byli přítomni ve vlastní výslechové místnosti. Dále zajišťuje pořízení veřejného audiovizuálního a duplicitně i dalšího zvukového záznamu celého výslechu, kterých lze kdykoliv využít v průběhu dalšího řízení a snižuje možnost opakování výslechu, možnost kolize, ničení důkazů

---

¹⁹⁴ BUREŠ, R. Program Zřizování speciálních výslechových místností pro dětské oběti a svědky Policií ČR. In *Informační servis prevence kriminality* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2007, str. 2

¹⁹⁵ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 35.

odvoláváním se na nesprávný postup ze strany vyslychajícího či dalších policistů během výslechu.¹⁹⁶

Výslech dětí bývá úspěšný, pokud je prováděn ve formě nenuceného povídání, za okolností příjemných pro vyslychané dítě a také v případě, že se výpověď zapisuje tak, aby vyslychané dítě nepozorovalo, že se jeho řeč kontroluje.¹⁹⁷

5.4 Sugestibilita

Publikace pojednávající o zvláštích výslechu dětského svědka upozorňují na problém ovlivnitelnosti neboli sugescí¹⁹⁸. Čírtková uvádí, že v dětství je sugestibilita vyšší a s přibývajícím věkem ubývá a každé dítě je jinak sugestibilní.¹⁹⁹ Matiašek k sugestibilnímu ovlivnění dětí uvádí, že sugestibilita je rozdílná i v jednotlivých věkových stupních.²⁰⁰

U mladších dětí hraje v ovlivnění sugescí velkou roli jejich nedostatečná slovní zásoba (mnohým pojmům děti nerozumí nebo rozumí jen mlhavě) a fantazie.²⁰¹

Dítě se také snaží vcítit či odhadnout očekávání druhého a těmto očekáváním se snaží vyhovět. Vyslychající by měl proto pečlivě formulovat své otázky tak, aby dítěti nenaznačovaly směr odpovědi.²⁰²

Ve výslechové situaci se také můžeme setkat s rizikem sugescí bezděčné. Bezděčné sugesci podléhají zejména mladší děti a vyslychající si jí vůbec nemusí být vědomi.²⁰³ Sugestivní otázky a celkově sugestivní projev vyslychajícího může přimět osobu vyslychanou k tomu, že sděluje informaci, kterou ve skutečnosti vůbec nevnímala.²⁰⁴

Toto se také potvrdilo v rámci výzkumu provedeným Endersem²⁰⁵, ze kterého vyplynulo, že naše nesprávné postoje a chybná očekávání mohou vyvolat u dítěte

---

¹⁹⁶ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 34.

¹⁹⁷ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo procesní: [po novele trestního řádu účinné od 1.1.2002]*, str. 277.

¹⁹⁸ schopnost jedince nekriticky, automaticky a bezděčně přijímat cizí názory

¹⁹⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 206.

²⁰⁰ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 51.

²⁰¹ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 51.

²⁰² ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*, str. 334.

²⁰³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*, str. 335.

²⁰⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 225.

²⁰⁵ v MŠ zinscenována oslava, při které byl „nedopatřením“ shozen dort na zem. Po 14 dne proběhlo dotazování dětí. „Vyslychající“ byly rozděleny do tří skupin. První neobdržela žádné informace o incidentu, druhá skupina vyslychajících obdržela zkreslené informace o tom, co se stalo. Třetí skupina byla informována podle skutečnosti. Instrukce byla pro všechny „vyslychající“ stejná: získat co je

bezděčnou sugesci a významně tak zkreslit jeho výpověď. Otázkou bezděčné sugesci se zabývala řada výzkumů.²⁰⁶

Důležitá je také přesná dokumentace znění pokládaných otázek, neboť v případě nepořízení přesného znění otázek, představuje neúmyslné sugestivní působení těžko zjištělný zdroj zkreslení výpovědi. V tomto případě je také velmi těžké posuzovat věrohodnost výpovědi.²⁰⁷

Sugestivního působení na děti se v rámci trestního řízení nemusí dopouštět jen vyslyšající, ale takto působit na děti může i rodina dítěte.²⁰⁸

Vliv sugesci je možné zjistit podle obsahu výpovědi nezletilce. Ve výpovědi dítěte se objevují výrazy, které by dítě samo od sebe nemohlo použít, dále je výpověď dítěte i po svém opakování stále podrobnější. Na sugestivní ovlivnění ukazuje také stejný způsob slovního vyjadřování při výslechu dětí ke stejným problémům. Nepravda a výmysl ve výpovědi dítěte mají vždy logické mezery, neboť dítě ještě nezná skutečnost tak přesně, aby jí mohlo ve svém vědomí přesně zachytit a pak o ní vypovídat.²⁰⁹

5.5 Akomodační syndrom

Statisticky je prokázáno, že nejvíce výslechu dětí se provádí v souvislosti s jejich pohlavním zneužíváním. Ukázalo se, že děti zneužívané známým pachatelem při výslechu často lžou, mění a odvolávají svoji výpověď. Toto je způsobeno tím, že se snaží s prožitým traumatem vyrovnat a přizpůsobit se prožité újmě.²¹⁰

Dítě se snaží vnitřně vyrovnat s prožitým traumatickým zážitkem a přizpůsobit se prožité újmě a toto se může projevit jeho chováním při výslechu. Američan R. Summit vysvětluje, že chování, které pozorujeme při výslechu, je třeba chápat jako vyrovnávání se s prožitým traumatem a hovoří o akomodačním syndromu. K projevům

---

úplnější vyličení incidentu. Současně byly „vyslyšající“ vyzváni aby se vyhnuli sugestivním otázkám. Přesto bylo cca 30% otázek nakonec vyhodnoceno jako návodné a sugestivní. Největší počet nesprávných údajů byl zaznamenán u vyslyšajících s předchozí mylnou informací

²⁰⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*, str. 335.

²⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 225.

²⁰⁸ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 51.

²⁰⁹ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 51.

²¹⁰ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, str. 94.

chování typického pro akomodační syndrom patří lhaní, odvolání výpovědi a střídání na první pohled protichůdných vzorců chování.²¹¹

V praxi se projevuje akomodační syndrom tím, že dítě zneužívání utajuje, jelikož přiznání v dítěti vyvolává pocit provinění, strachu, studu, posměchu, ale i obavu z reakce rodiny. Dále se poškozené dítě cítí bezbranné, má pocit beznaděje a pocit, že se nemá na koho obrátit s žádostí o pomoc. Dochází k opožděnému oznámení a v průběhu vyšetřování dochází k odvolání podaného oznámení.²¹² Dítě se také považuje za špatné, protože strpělo či ještě snáší aktivity pachatele. V případě přítomnosti dalšího dítěte v rodině má pocit, že se kvůli němu obětovalo. K tomu, aby se s tím vyrovnalo, používá různých obranných mechanismů, například vytěsnění, racionalizace, disociace. Tyto obranné mechanismy následně ovlivní průběh výslechu, neboť mají vliv na vybavování.²¹³

5.6 Lež a konfabulce

Podstatnou roli při reprodukci toho, co dítě vnímalo, hraje fantazie. V době mezi šestým a devátým rokem můžeme vyzorovat důsledek fantazie. Tímto důsledkem je skutečnost, že dítě zvláště mezi šestým a devátým rokem, je schopné vymyslet si situaci, kterou vypravuje, když po několikerém jejím opakování se dítě samo stane obětí této fantazie a pak už velmi těžko dokáže oddělit pravdivou část vyprávění od části fantazijní.

Lhaní u dětí lze pokládat za běžnou a častou poruchu chování. Lež je nepravdivý výrok, jehož nepravdivostí si je člověk vědom a jejím smyslem je přinést nějaký prospěch. Nepravdivé výroky často pronášejí děti, když vypráví svůj zážitek, vyplňují zcela běžně mezery ve vzpomínkách smyšlenkami. Pojem a podstatu lži chápou děti kolem šestého roku věku.²¹⁴

V případě silných emocí a příznivě působícího prostředí se vžívání do vybájených situací stává častější, barvitější a fantazie se stává bájevitou lhavostí.²¹⁵ U bájevitosti jde o barvitě až dramatické líčení nějaké, často smyšlené události, ve které vyslýchaný

---

²¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*, str. 336.

²¹² CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, str. 95.

²¹³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*, str. 337.

²¹⁴ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 48.

²¹⁵ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 48.

hraje hlavní roli. Důvodem je upoutání pozornosti okolí na svoji osobu. Takováto líčení vypadají věrohodně a při vyšetřování se může stát, že výpověď založená na bájně lhavosti svede na falešnou stopu.²¹⁶

Nejzávažnější je lež účelová, která sleduje aktivně nějaký cíl. Setkat se můžeme také se lží obrannou, kdy dítě uniká nepříjemné skutečnosti. Matiašek uvádí, že skutečného lháře z dítěte učiní teprve výchova a prostředí.²¹⁷

Vyslýchající si také musí dát pozor na to, že při výpovědích, které byly nepravdivé, se opětovným výsledkem dětská lež ještě více fixuje.²¹⁸

U dětí se vyskytuje ve větší míře v jejich výpovědích konfabulace (smyšlenka). Jedná se o psychickou poruchu, při které vyslýchaný nahrazuje nedostatek vzpomínek nejrůznějšími barvitými, někdy až absurdními, domněnkami.²¹⁹ Konfabulace označuje odpověď, která je vyřčena jakožto okamžitý nápad. Obsah konfabulace je věcně nepoužitelný a nelze mu přičítat žádnou vážnost.²²⁰

5.7 Sekundární viktimizace

Je nepochybné, že každé zneužitě dítě je obětí kriminálního jednání, a proto by mu měl být věnován zvláštní a citlivý přístup. Přesto je třeba si uvědomit, že zneužitě dítě se dostává do složitého procesu činností státních orgánů, které i přes nejlepší vůli nemohou zabránit tomu, aby se v rámci vyšetřování zabránilo vybavování a požadované reprodukci prožité situace.²²¹

Viktimologie jako vědní obor se mimo jiné zabývá i osobností oběti trestného činu. Oběť je traumatizována již spáchaným trestným činem, hovoříme tady o primární viktimizaci. Na primární viktimizaci navazuje viktimizace druhotná (sekundární), která již souvisí právě s činností státních orgánů po zjištění mravnostního trestného činu.²²²

Je nepochybné, že pohlavní zneužívání má negativní vliv na zdravý vývoj dítěte. Osoby, které provádějí úkony trestního řízení s poškozeným dítětem, by si tuto skutečnost měli uvědomit a jednat s tímto dítětem citlivě. Jde o to, aby dítě nebylo

²¹⁶ PAVLOVSKÝ, P. *Soudní psychiatrie a psychologie*, str. 36.

²¹⁷ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 49.

²¹⁸ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 59.

²¹⁹ MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*, str. 54.

²²⁰ PAVLOVSKÝ, P. *Soudní psychiatrie a psychologie*, str. 36.

²²¹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, str. 52-54.

²²² WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, str. 54.

následně traumatizováno státními orgány, tedy systémem, který je vlastně určen k jeho ochraně. V případě takovéto traumatizace se jedná o sekundární viktimizaci.

Sekundární viktimizaci může způsobit neakceptování faktu, že se dítě stalo obětí trestného činu mravnostní povahy. Takováto nedůvěra může spočívat v pochybnost, zda se skutek opravdu stal, zda si to oběť nevymyslela. Na druhou stranu může být poškozené dítě traumatizováno také z důvodu velkého tlaku, aby za každou cenu vypovídalo proti pachateli, i přesto, že si to nepřeje nebo nemá na podání výpovědi žádný zájem. Neochota vypovídat může být způsobena i vztahem k pachateli, či naopak může být neochota vypovídat způsobena strachem z pachatele.²²³

5.8 Věrohodnost výpovědi

V praxi se při vyšetřování mravnostní trestné kriminality ve velké míře řeší pravdivost výpovědi nezletilých poškozených. Z tohoto důvodu se zde v krátkosti zmíním o problematice věrohodnosti výpovědi.

Věrohodnost výpovědi je zásadní v případech, kdy není dostatek jiných věcných důkazů a stojí proti sobě tvrzení pachatele a tvrzení poškozeného. S tímto problémem se můžeme nejvíce setkat právě u sexuálně motivovaných trestných činů, a je proto zásadní rozhodnout, zda výpověď nezletilého poškozeného, je více či méně věrohodná.²²⁴

Pojem věrohodnost vyjadřuje míru souladu výpovědi se skutečností. Věrohodná výpověď líčí události tak, jak si je vyslýchaný uložil a uchoval v paměti, tedy bez záměrných, účelových zkreslení. Oproti tomu nevěrohodná výpověď zahrnuje informace záměrně zkreslené, smyšlené, neodpovídající skutečnosti. U věrohodnosti dále rozlišujeme věrohodnost obecnou a specifickou. Obecná věrohodnost se vztahuje k vyslýchané osobě a říká nám, zda má vyslychající odpovídající psychické předpoklady k tomu, aby byl obecně schopen poskytnout věrohodnou výpověď. Lze si jí tedy představit jako komplexní psychologickou charakteristiku osobnosti.²²⁵

Věrohodnost speciální se týká samotné výpovědi. Speciální věrohodnost posuzuje, zda je konkrétní výpověď pravdivá a do jaké míry koresponduje se skutečností.

---

²²³ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, str. 54-55.

²²⁴ PAVLOVSKÝ, P. *Soudní psychiatrie a psychologie*, str. 222.

²²⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*, str. 368-369.

V případě této věrohodnosti získáme psychologický rozbor výpovědi, kdy psycholog porovnává jednotlivé výpovědi a sleduje jejich změny na časové ose.²²⁶ Obecná věrohodnost je jedním aspektem věrohodnosti speciální.²²⁷

V praxi se můžeme setkat s odmítáním využití dětských výpovědí v trestním řízení pro jejich nevěrohodnost. Toto odmítání je odůvodňováno s poukazem na mělkost dětské paměti, silně rozvinutou představivost, zvýšenou sugestibilitu a nezkušenost dítěte.²²⁸ Kacafírková ale uvádí, že při respektování individuálních zvláštností vývoje dětské psychiky a odpovídající volbě taktických postupů při vedení výslechu je možné získat od nedospělého pravdivou výpověď, kterou lze využít v rámci trestního řízení.²²⁹

V rámci provedeného rozboru znaleckých expertíz, realizovaných v letech 1976-1983, se ukázalo, že nejspolehlivější jsou výpovědi dětí mladšího školního věku. Za nejpříznivější věk z hlediska věrohodnosti se považuje období mezi devátým a jedenáctým rokem.²³⁰

Při zkoumání věrohodnosti dětské výpovědi je nutný individuální přístup a je třeba brát v úvahu i vrozený typ temperamentu a nervové soustavy. Hodnota věrohodnosti výpovědi se snižuje s úrovní intelektu osoby vyslychané.²³¹

---

²²⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*, str. 370.

²²⁷ MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzní psychologie*, str. 251.

²²⁸ MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzní psychologie*, str. 251.

²²⁹ KACAFÍRKOVÁ, M. Věrohodnost výpovědi nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení. *Právo a rodina*, 2001, str. 11-14.

²³⁰ MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzní psychologie*, str. 251.

²³¹ MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzní psychologie*, str. 251.

6 Metodika diplomové práce

6.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

Ve své práci si kladu za cíl v rámci výzkumu prozkoumat psychologické aspekty výslechu dětských svědků. V rámci zvoleného tématu práce se za pomoci výzkumného vzorku a zdrojových dat získaných ze spisových materiálů Policie ČR, Územního odboru Český Krumlov, oddělení obecné kriminality snažím pomocí metody zakotvené teorie najít hlavní psychologické aspekty ovlivňující výslech dětských svědků.

Položila jsem si výzkumnou otázku: Jaké psychologické aspekty se projevují ve výslechu dětských svědků?

Cílem mé práce je zjistit, jaké psychologické aspekty se objevují při výslechu dětí, pojmenovat je a popsat.

6.2 Metoda výzkumu

Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní druh výzkumu. Za kvalitativní výzkum považují někteří výzkumníci jakýkoliv výzkum, který výsledků nedosahuje pomocí statistických metod nebo jiných způsobů kvantifikace.²³²

Jan Hendl ve své knize o kvalitativním výzkumu uvádí definici kvalitativního výzkumu významného metodologa Creswella: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“²³³

Kvalitativní výzkum se většinou týká života lidí, příběhů či chování, ale také se může zabývat chodem organizace, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů. Shromažďování informací v kvalitativním výzkumu může být provedeno prostřednictvím rozhovorů a pozorování, ale je možné použít i dokumenty, knihy,

---

²³² HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 50.

²³³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 50.

videozáznamy, ale dokonce i údaje, které byly měřitelné pro jiné účely.²³⁴ Já jsem ve své práci zvolila pro svůj výzkum jako výzkumný materiál zdrojová data z úředních dokumentů.

V rámci svého výzkumu bych chtěla uchopit psychologické aspekty objevující se a ovlivňující výslech dětského svědka, a proto jsem zvolila kvalitativní formu výzkumu, neboť tento se dá použít pro výzkum, který se snaží odhalit podstatu něčích zkušeností s určitým jevem či odhalit a porozumět tomu, co je podstatou jevů, o kterých toho zatím moc nevíme. Nebo naopak mohou být použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž něco víme. V neposlední řadě nám mohou metody kvantitativního výzkumu pomoci získat o jevu detailní informace.²³⁵ Což je případ mé výzkumné práce. Hlavním úkolem mého výzkumu je objasnit, jak se lidé v prostředí výslechu chovají a proč jednají určitým způsobem a jaké jsou interakce při výslechu.

Jako specifický výzkumný přístup jsem zvolila část postupu metody zakotvené teorie. Metodu zakotvené teorie vyvinuli Strauss a Glaser.²³⁶ Dále pracuji s přístupem k této metodě tak, jak ho vyvinuli Strauss a Corbinová (1990).

Pro tuto metodu je charakteristický postup, kdy shromažďovaná data o zkoumaném jevu jsou průběžně analyzována. Shromažďování dat a jejich analýza jsou procesy, které se vzájemně doplňují a prolínají se. Správně zakotvená teorie v datech musí splňovat čtyři kritéria, podle kterých se posuzuje vhodnost teorie pro určitý jev. Těmito kritérii jsou shoda, srozumitelnost, obecnost a kontrola. Zakotvená teorie by měla dávat i možnost ovlivňovat zkoumaný jev. Výsledkem této metody je určitá teorie specifická pro zkoumaný jev, kdy teorie se objeví až v průběhu zkoumání daných dat. Metoda zakotvené teorie využívá systematického souboru postupů. Výsledkem této kvalitativní metody je teoretické vyjádření o povaze zkoumané reality s vysvětlením vztahů mezi pojmy. Teorií jsou pojmy a vztahy mezi nimi vytvořeny, ale také ověřovány.²³⁷

Ve své práci jsem si dala za cíl pomocí části postupu této metody stanovit psychologické aspekty ovlivňující výsledky dětských svědků. Cílem mé diplomové práce nebylo vytvoření ucelené zakotvené teorie. Uvědomuji si, že není v mých

---

²³⁴ STRAUSS, A. L.; CORBIN, J.M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, str.10-12.

²³⁵ STRAUSS, A. L.; CORBIN, J.M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, str.10-12.

²³⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 243.

²³⁷ STRAUSS, A. L.; CORBIN, J.M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, str.14-15.

kompetencích vytvořit ucelenou teorii splňující všechna kritéria, jak je uvádí např. Strauss a Corbinová. V rámci své diplomové práce bych chtěla pojmenovat psychologické aspekty důležité pro výslechové situace.

6.3 Charakteristika zkoumaného souboru

Pro potřeby mého výzkumu jsem zvolila metodu záměrného účelového výběru základního výzkumného souboru ve spojení s pořizováním vzorku významného pro potřeby metody zakotvené teorie. Podle Miovského (2006) jde o postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle daného kritéria. Kritériem je určená vlastnost či projev vlastnosti nebo stav (např. příslušnost k určité skupině).

Výzkumný vzorek tvoří devět sexuálně zneužívaných dětí ve věku od šesti do dvanácti let vyslychaných v letech 2010 až 2014. Pro potřeby metody zakotvené teorie byly zdrojem dat dokumenty z jednotlivých spisových materiálů týkající se výzkumného souboru a to: odborné posouzení výsledku a protokolární přepis videonahrávky výsledku.

Hlavním kritériem výběru výzkumného vzorku bylo to, že spisový materiál se musí týkat dítěte ve věku od šesti do dvanácti let a dítě bylo objektem spáchaného trestného činu pohlavního zneužívání.

Dalším kritériem bylo provedení psychologického (odborného) posouzení chování dítěte při výslechu nebo videonahrávka a následně protokol o výslechu s přesným přepisem chování dítěte při samotném výslechu.

Dalším kritériem výběru bylo rovnoměrné zastoupení psaného psychologického posouzení a videonahrávky s přesným přepisem do protokolu. Odborné posouzení výsledku a protokolární přepis videonahrávky výsledku. Tyto dokumenty tvořily zdroj dat pro účely metody zakotvené teorie.

6.4 Výzkumný postup

Středem všech kódovacích postupů je jedna obecná technika a tou je kladení otázek. Otázky by si měl výzkumník klást během celého výzkumu.²³⁸

K tomuto výzkumu mne přivedly otázky, které jsem si kladla při své práci. Pracuji na pozici vyšetřovatele u služby kriminální policie a vyšetřování a mimo jiné se zabývám vyšetřováním sexuálně motivovaných činů spáchaných na dětech. Před započítím samotného výzkumu jsem v rámci teoretické části této práce zpracovala rešerši odborné literatury k danému tématu.

Pro výzkum je důležité okolí výzkumníka a jeho možnosti. Toto vše přispívá ke zrodu zájmu o určité téma. S ohledem na uvedené přistupuje poté výzkumník k samotnému výzkumu s určitým předporozuměním neboli „sensitizing concept“ (Charmaz, 2006). Toto předporozumění je pozitivním výchozím bodem pro tvorbu analýzy zakotvené teorie, neboť výzkumník má porozumění pro vytvoření charakteristiky zkoumaného jevu (Bowen, 2006).

V průběhu teoretického kódování se zaznamenávají pomocí poznámek asociace, dojmy, nápady a tím se vytváří, doplňují a vysvětlují nalezené kódy. Kódování je rozkrytí dat, které vede k jejich vysvětlení, konceptualizaci a novému sjednocení.²³⁹ Podle Strausse a Corbinové (1999) existují tři základní typy kódování – otevřené, axiální a selektivní. V průběhu celého kódování usilujeme o určení toho, co se děje v určitém úseku dat a snažíme se o zařazení do kontextu toho, co to pro tato data znamená.

Zdrojem dat pro potřeby metody zakotvené teorie byly tyto dokumenty: odborné posouzení výsledku a protokolární přepis videonahrávky výsledku. Tyto dokumenty jsem přečetla, přičemž při samotném čtení textu jsem k vybraným částem textu tento kodovala postupem otevřeného kódování.

Otevřené kódování odhaluje ve zkoumaných datech jakési téma, které má vztah k položeným výzkumným otázkám, k přečtené literatuře či k používaným pojmům, nebo může jít o nové myšlenky. Cílem tohoto kódování je tematické rozkrytí textu.

---

²³⁸ STRAUSS, A. L.; CORBIN, J.M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, str.23-25.

²³⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 246-247.

Otevřeně kódovat můžeme několika způsoby, a to tak, že budeme kódovat slovo od slova, odstavce nebo celé texty.²⁴⁰

Otevřené kódování zkoumaná data rozděluje a umožňuje výzkumníkovi určit některé kategorie a jejich vlastnosti. Axiální kódování je soubor postupů, které umožňují data získaná otevřeným kódováním novým způsobem uspořádat dohromady vytvářením spojení mezi kategorií a jejími subkategoriemi. V rámci tohoto kódování se budu snažit určit bližší kategorie za pomoci podmínek, *„které jej zapříčiňují, kontextu (jeho konkrétního souboru vlastností), v němž je zasazen, strategií jednání a interakce, pomocí kterých je zvládán, ovládán, vykonáván, a následků těchto strategií.“*²⁴¹

Otevřeným a axiálním kódováním jsem získala psychologické aspekty projevující se při výslechu dětského svědka. V další kapitole budou získané kódy popsány.

---

²⁴⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 247-248.

²⁴¹ STRAUSS, A. L.; CORBIN, J.M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, str.71.

7 Výsledky

Zpracováním dat postupem popsaným v předchozí kapitole jsem dospěla k aspektům, které ovlivňují výslech dětského svědka. V této části jednotlivé kategorie popíšu.

7.1 Spontánní projev dítěte

Z dat vyplynulo, že mohou nastat tři možné situace týkající se spontánnosti výpovědi dítěte. Za první, dítě spontánně vypovídá po celou dobu výslechu. Dítě tedy samo, pouze s menším pobízením vyšetřujícího, vypráví svůj příběh a sděluje také informace, na které se nikdo neptal a které nejsou důležité pro šetřenou věc.

V druhém případě dítě spontánně komunikuje s vyslychajícím o tématech, která jsou pro něj bezpečná a nemají spojitost s vyšetřovanou událostí, netýkají se pachatele ani prožité události. V momentě, kdy je dítě dotazováno na pachatele a na to, aby vylíčko, co prožilo, ztrácí svou spontánnost a také svou ochotu vypovídat.

V posledním případě může dojít k tomu, že dítě má minimum spontánních reakcí a výslechová situace je mu nepříjemná. Dítě poté není schopno samo od sebe vypovídat a spontánně reagovat na danou výslechovou situaci.

Spontánní projev dítěte se ukázal být důležitou stránkou samotného výslechu dítěte. Při spontánním projevu, tedy monologu, má dítě možnost samo uvést skutečnosti, které jsou podle něj a pro něj podstatné. Při takovémto projevu dítě ochotně vypovídá o tom, co vidělo, co prožilo, dále také popíše, jak vyšetřovanou událost vnímalo a co si o tom myslí. Díky tomuto projevu vyslychající zjistí vnitřní postoj dítěte k události.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že při výslechu dochází k utlumení ochoty vypovídat. K potlačení ochoty vypovídat dochází vlivem zásahu vyslychajícího do projevu dítěte. Takovýto zásah může způsobit redukci získaných informací, a tedy může dojít k tomu, že vyslychaná osoba zapomene detaily, které by jinak při nepřerušené spontánní výpovědi uvedla. Pokud vyšetřující zasahoval do spontánního projevu dítěte sporadicky, k utlumení nedocházelo.

7.2 Verbální projev

Při výslechu dětí se můžeme setkat s různými verbálními projevy. Dítě v tomto věku je schopné mluvit při výslechu slyšitelně, srozumitelně se správnou výslovností. Je patrná občasná jazyková neobratnost ve slovní zásobě dle věku dítěte. Dítě je způsobilé hovořit ve větách, které jsou logické, a jeho verbální projev může být v souladu s jeho chováním při výslechu. Dítě je schopno správně reagovat na otázky a plynule na ně odpovídat. Kladnou stránkou výslechu se ukázalo i jazykové vyjádření vlastních psychických pochodů a pocitů dítěte.

Děti při výslechu mohou také sdělovat vyslyšajícím nadbytečné detaily.

Dle dat je možné vysledovat různou míru intenzity projevu dítěte od plně dobře slyšitelné řeči až k tiché a až neslyšitelné řeči, která se často pojila s jednoslovným odpovídáním na položené otázky. Nejčastější jednoslovnou odpovědí byla slova ano – ne.

7.3 Neverbální projev

Kategorie pojmenována neverbální projev obsahuje nejvíce kódů získaných ve výzkumu. Neverbální projev má při samotném výslechu dítěte velký význam a je jeho nedílnou součástí.

Jedním z nejvíce používaných neverbálních projevů se ukázalo být ukazování rukou místo slovní odpovědi a kývání hlavou jako odpověď ano či ne. V případě nechuti odpovědět bylo zjištěno, že děti velmi často jako neverbální projev používaly koukání se do země a sepnutí rukou. Jako další neverbální projevy děti uplatňovaly překřížení nohou v lýtkové části, zaklesnutí předloktí či zakrývání si částí těla. Zakrývání obličeje rukama, kousání do rtu či štípání do ruky, se u dětí objevilo v okamžiku, kdy byly dotazovány na podezřelou osobu. Mezi další fyziologické projevy při dotazování se na pachatele trestného činu patří kousání do rtu, štípání do ruky nebo pokyvování chodidlem.

Při výslechu dětského svědka se také objevilo fyzické a duševní napětí a staženost dítěte, což bylo patrné z neverbálního projevu dítěte, například: nohy překřížené v lýtkové části, obě předloktí zaklesnutá do sebe kryjící oblast břicha.

V případě delší dobu trvajícího výslechu se na vyslychaných dětech začala projevovat únava, která měla za následek jejich nesoustředěnost, poposedávání nebo neschopnost dále spontánně komunikovat. V těchto případech vyslychající v průběhu výslechu udělal psychohygienickou přestávku, při které se dítě mohlo napít a odpočinout si. Důležitým prvkem se také ukázalo být prostředí výslechové místnosti, neboť je důležité, aby se dítě při výslechu cítilo komfortně a mohlo například sedět na koberci. Stres vzniklý z prostředí výslechové místnosti se projeví zvláště na neverbálním projevu dítěte.

7.4 Projev pasivity

Tato kategorie se týká pasivního chování dětí při samotném výslechu. Ze získaných dat vyplynulo, že často dochází při samotném výslechu dítěte k jeho pasivnímu chování, které se projevuje různými způsoby. Projevuje se jednak tím, že v průběhu celého výslechu dítě odpovídá pouze na pokládané otázky, a jednak tím, že dítě odpovídá na položené otázky s delší časovou prodlevou. Pasivní projev dítěte se prokázal také ve vztahu k vyšetřované věci, ve vztahu k pachateli a v případě pokládání otázek souvisejících s intimními tématy.

7.5 Emoce

V rámci výzkumu vyplynula velmi pestrá škála výrazových projevů dětí v oblasti emocí, tedy způsobů, jak děti dávají své emoce ve výslechové situaci najevo. Emoce dítěte při výslechu mohou být různé. Emoce mohou být jednak opravdové jednak předstírané. Smích, úsměv a pláč se ukázaly být pevnou součástí výslechu dětí. Pláč může být skutečný nebo předstíraný.

U dětí se také objevily obavy, a to v různém kontextu. Jednou z dětských obav byl strach z toho, že v případě učinění výpovědi proti pachateli, dítě ublíží své blízké osobě (matce). Další obava se týkala možných důsledků, které mohou nastat po učinění výpovědi. A poslední obavou zjištěnou v rámci výzkumu byla obava, aby bylo sděleno vše, tedy strach dítěte z toho, že neřekne všechno co má.

Při výslechu dětí se můžeme také setkat se situací, kdy dítě bude projevovat minimum emocí. Dítě je také schopno předstírat, že kontroluje a ovládá svoji náladu.

7.6 Chování dítěte ve výslechové situaci

Tuto kategorii získaných dat jsem nazvala chování dítěte ve výslechové situaci a jsou zde zařazeny kódy vztahující se k celkové atmosféře výslechu.

Ze získaných dat vyplynulo, že pro dětského svědka je důležité ujištění, že je vše v pořádku, že se nemusí ničeho bát a poté dítě vypovídá. Je tedy nutné děti ujišťovat o jejich bezpečí. Je zřejmé, že chování dítěte ve výslechové situaci můžeme vymezit ve dvou rovinách. První skupinou je chování adekvátní pro výslechovou situaci. V této skupině se děti chovají dle svého věku a situaci, ve které se nacházejí, jsou klidné a mají určitou míru sebeovládání. Naopak druhou skupinu tvoří děti, které se v průběhu výslechu chovají podrážděně, vykazují známky intrapsychického konfliktu a účelově se snaží odklonit pozornost vyslychajícího od vyšetřované věci.

U dětí byla zjištěna po celou dobu výslechu snaha vyhnout se nepříjemným pasážím výslechu a také váhání, zda mají ve věci vypovídat vůči osobě jim blízké.

7.7 Míra spolupráce při výslechu

Liší se také míra, s jakou dětský svědek spolupracuje s osobou, která výslech provádí. Dítě bylo ochotné spolupracovat, nebo byla vidět zjevná neochota k jakékoli spolupráci. Skupinu ochotně vypovídajících bychom mohli rozdělit na dvě části, a to děti, které spolupracovaly aktivně, a děti, jejichž spolupráce byla částečná. Děti aktivně spolupracující navázaly dobře spolupráci s vyslychajícím hned na počátku výslechu a byla zjištěna také jejich snaha vše vypovědět a nezapomenout na žádné detaily.

Částečně spolupracující děti se projevovaly tím, že útržkovitě vypovídaly o vyšetřované události, sdělovaly pouze neohrožující informace. Na položené otázky odpovídaly stručně, slovem „hm“, či pouze slovy „ano, ne“.

Opakem spolupracujících dětských svědků jsou vyslychané děti, které s vyslychajícím nespupracují. Neochota spolupracovat s vyslychajícím se projevuje

různými způsoby, a to mlčením či verbálním sdělením „nechci o tom mluvit“ nebo sdělením, že dalo slib, že o dané věci mluvit nebude. Na položené otázky děti odpovídaly mlčením, krátkou, převážně jednoslovnou odpovědí, navíc negativního charakteru. Dítě váhá s odpovědí, je patrná také nechuť odpovídat na jakékoliv otázky. U dětí se také objevila snaha vyhnout se přímé odpovědi týkající se pojmenování pohlavních orgánů.

Vyslychající musí umět překonat neochotu dítěte ke spolupráci. Ukázalo se jako velmi důležité začít dítěti pokládat otázky, spíše než požadovat spontánní výpověď. Důležitým prvkem se také ukázalo zjišťování ze strany vyslychajícího, proč o tom dítě nechce mluvit. Neochota o vyšetřované události hovořit ze strany dětského svědka byla ze strany vyslychajícího také prolomena tím, že kladně hodnotil osobu pachatele.

7.8 Vztah k pachateli

Tuto kategorii jsem nazvala vztah k pachateli, neboť jsou do ní zařazeny kódy týkající se vztahu dětského svědka k osobě pachatele a ochotě se k pachateli vyjadřovat. Kladný vztah k pachateli se projevoval tak, že svědek využil své zákonné možnosti²⁴² a k věci nevypovídal. Dále svědek negoval jakýkoliv intimní kontakt s pachatelem. Kladný vztah k pachateli se také projevoval latencí odpovědí spojených s dotazováním na vztah s podezřelou osobou. O osobě pachatele vyslychající zjistil více informací až dodatečným dotazováním svědka.

Ochota k věci vypovídat se projevila u svědků, kteří neměli přímý příbuzenský vztah k pachateli, ale jednalo se pouze o rodinné známé.

7.9 Počátek výslechu

Na počátku každého výslechu dítěte je nutné navázat s vyslychaným dítětem kontakt a navodit atmosféru důvěry. Vyslychající na počátku výslechu zjišťuje od dítěte, zda rozumí pojmům pravda a lež a apeluje na to, že svědek musí mluvit pravdu. Navázání kontaktu s dítětem se ukázalo být složitým procesem.

---

²⁴² podle § 100 odst. 1 trestního řádu má svědek právo odepřít výpověď proti osobě blízké

U některých dětských svědků je navázání kontaktu relativně snadné, u jiných jde o pomalý proces a ze strany vyslychajícího je nutná podpora dítěte v orientaci ve výslechové situaci. Vyslychající musí postupovat tak, aby se dítě dobře a poměrně rychle adaptovalo na výslechovou situaci. U dětí se projevila na počátku výslechu nejistota a nedůvěřivost. Navázány vztah dětského svědka a vyslychajícího je někdy opravdu na důvěrné úrovni vzhledem k projednávané věci, neboť svědek se musí vyjadřovat k citlivým intimním otázkám.

7.10 Soulad mentálního a fyzického věku

Pro samotný výslech dětského svědka je důležité, aby vyslychané dítě bylo dobře orientováno v čase a místě. Orientace v čase a místě se ukázala v datech ve dvou rovinách. Na jedné straně byla orientace v čase a místě kvalitní, na druhé straně nedostatečná, kdy dítě nebylo schopno se v těchto dimenzích orientovat. Pro samotný výslech je důležité i vědomí dítěte, které se ukázalo být vigilní a lucidní.

Dle dat je možné vysledovat jaké je vnímání, paměť, myšlení a pozornost vyslychaných dětí. Vnímání se ukázalo být správné a paměť zachovalá, a to jak paměť bezprostřední, recentní, tak i dlouhodobá. U myšlení již z dat vyplynuly rozdíly. Můžeme pozorovat jak pružné myšlení, tak i názorovou nevyzrálou a vytvoření nepravděpodobné myšlenkové produkce dítěte. V tomto případě bychom mohli hovořit o sugesci.

Pozornost se objevila v datech dvojí. A to pozornost přiměřená, kdy dítě bylo schopné pozornost udržet v průběhu celého výslechu, nebo pozornost časově kratší, tedy omezená. V případě omezené pozornosti je na místě reagovat a udělat krátkou přestávku ve výslechu.

Mentální a fyzický věk dítěte se promítne do jeho chování při výslechu. I toto se ukázalo v rámci výzkumu. Z dat vyplynulo, že chování vyslychaných dětí je ovlivněno jejich psychosociálním a psychosexuálním dozráváním.

7.11 Obecná hlediska výslechu

Takto pojmenovaná kategorie obsahuje kódy týkající se obecných hledisek výslechu, kterými jsou popis vyslychaného dítěte, plynulost a logičnost výpovědi či prostorová a časová provázanost výpovědi. Před začátkem každého výslechu je pro vyslychajícího důležité všimnout si, jak se dítě, které má být vyslechnuto, chová při příchodu k výslechu či jak je upraveno.

Z dat vyplynulo, že dětský svědek je schopen vypovídat plynule, jeho výpověď má logickou konzistenci a je časově a prostorově provázána. Opakem takovéto výpovědi je výpověď, při které je dětským svědkem děj líčen ve skocích.

Pro vyslychajícího je také důležité, aby výpověď vyslychaného dítěte byla přesvědčivá a věrohodná. Míra věrohodnosti se v datech získaných při výzkumu ukázala, zejména podáním logické odpovědi bez jakékoliv přípravy či přesvědčivosti v kontextu s obsahem výpovědi.

Důležité také je porozumění pokládaným otázkám ze strany vyslychaného dítěte.

8 Diskuze

Ve své práci jsem se za pomoci kvalitativního způsobu zpracování dat metodou zakotvené teorie věnovala psychologickým aspektům výslechu dětí. Ráda bych na tomto místě zdůraznila, že není možné zcela porovnávat mé výsledky s jinými, neboť zakotvená teorie si klade za cíl, tak jak jsem ji poznala, zobecňovat ne na populaci, ale na zkoumaný fenomén (Charmaz, 2006).

Jak jsem již uvedla, cílem výzkumu nebylo vytvoření ucelené zakotvené teorie, ale pomocí části postupu této metody stanovit psychologické aspekty ovlivňující výsledky dětských svědků a tyto pojmenovat. Výsledkem provedeného výzkumu je pojmenování jedenácti kategorií, které vznikly uspořádáním kódů získaných otevřeným kódováním zdrojových dat. Výzkumem se objevily tyto kategorie: spontánní projev dítěte, verbální projev, neverbální projev, projev pasivity, emoce, chování dítěte ve výslechové situaci, míra spolupráce při výslechu, vztah k pachateli, počátek výslechu, soulad mentálního a fyzického věku a obecná hlediska výslechu. Získané kategorie jsou podrobně popsány v předchozí kapitole číslo sedm nazvané Výsledky.

Ve speciální odborné literatuře je velmi podrobně rozpracováno téma týkající se psychologie a taktiky výslechu v obecné rovině, případně s ohledem na procesní postavení osoby vyslýchané (obviněný, svědek, poškozený). Mnohé odborné publikace, jako například Čírtková, zmiňují psychologické zvláštnosti výslechu dětí jenom okrajově. Domnívám se, že této problematice by mohla být v odborné literatuře věnována větší pozornost. Tento můj názor se shoduje s tím, co uvádí Hayes (2003). Hayes připomíná, že není možné aplikovat všechna pravidla výslechu dospělých na děti, zejména s ohledem na jejich věrohodnost. Naproti tomu ale upozorňuje na výsledky výzkumů, které prokazují srovnatelnou úroveň věrohodnosti dospělých a dětí.

Jak uvádí některé zdroje (srovnej např. Němec, Čírtková), pro úspěšné provedení výslechu dětí je nutné se pečlivě věnovat přípravě samotného výslechu. S tímto musím souhlasit. Realizace samotného výslechu dítěte s sebou nese určitá specifika a zvýšená rizika. Ze své praxe mohu uvést, že je velmi důležité zjistit si od rodičů či učitelů informace k vyslýchanému dítěti, zejména jaké je dítě povahy, jak se chová, jak reaguje na určité situace, zda je pravdomluvné. Za podstatnou část přípravy výslechu považuji také přípravu otázek, které budou dítěti pokládány. Účelem přípravy otázek je,

aby v průběhu výslechu bylo řečeno vše, co má být, aby vzhledem k osobnosti dítěte bylo stanoveno pořadí pokládání otázek a vyvarování se sugestivních obrátů (např. „A neviděl jsi náhodou...?“).

Jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, literatura pojednávající o zvláštích výslechu dětského svědka upozorňuje na problém sugesce při výslechu dětí. Vliv sugestibility lze omezit tím, že se vyšetřovatel při výslechu dítěte bude průběžně ujišťovat, zdali a nakolik jsou jeho otázky dítěti srozumitelné. Např. „Rozumíš dobře tomu, na co jsem se tě ptal/a?“ „Zkus mi prosím vlastními slovy říci, na co jsem se tě ptal/a“, nebo „Jak jsi porozuměl/a tomu, na co jsem se tě ptal/a?“

Jak vyplynulo z výzkumu, je pro výslech dětského svědka důležité jeho porozumění pokládaným otázkám. Vyslychající by měl tedy velmi pečlivě formulovat otázky pokládané dítěti. V odborné literatuře (srovnej např. Němec, Čírtková, Spurný) se uvádí, že položené otázky nesmí naznačovat směr odpovědi. Velký význam pro přesnost odpovědi má také způsob, jakým jsou otázky pokládány. Otázky pokládané vyslychajícím by měly být pro dětského svědka zcela srozumitelné.

Proto by dětem neměly být při výslechu kladeny otázky v delších větách či otázky obsahující vložené věty a spojky. Vyslychající by si měl také uvědomit, že dítě není schopno chápat řeč v právnickém kontextu, a proto by měl tyto slovní obraty umět dítěti vysvětlit v jednoduchých větách přiměřeně jeho věku. K získání věrohodných informací je potřeba klást více kratších otázek.

Může se také stát, že dítě se bude bát sdělit, že nerozumělo položené otázce, a tak mnohdy bezděčně souhlasí. Již na počátku samotného výslechu by mělo být vyslychanému dítěti ze strany vyslychajícího sděleno, že v případě, že nebude něčemu rozumět, aby se nebálo zeptat, s tím, že mu bude vše znovu vysvětleno. Po položení otázky dětskému svědkovi je vhodné, ze shora naznačených důvodů, sledovat výraz jeho tváře a v případě jakýchkoliv změn souvisejících s položenou otázkou by bylo vhodné se dítěte zeptat, zda a jak položené otázce porozumělo. V tomto případě může dítě otázku zopakovat svými slovy.

Verbální a neverbální projev patří mezi kategorie získané z kódů v rámci výzkumu. Z provedeného výzkumu je patrné, že neverbální projev má při samotném výslechu dítěte velký význam a je jeho nedílnou součástí.

V získaných datech se potvrdilo, že děti mají omezenou slovní zásobu (občasná jazyková neobratnost). Jak uvádí Josef Langmeier (2006) ke slovní zásobě, u dětí

mladšího školního věku se zvětšuje jejich slovní zásoba. Dítě v sedmi letech života zná průměrně 18 633 slov a jedenáctileté děti znají průměrně 26 468 slov.²⁴³

Z tohoto důvodu se může stát, že dítě není schopno chápat složitou jazykovou stavbu. Vágnerová k tomu uvádí, že děti obvykle chápou gramatickou konstrukci tvořenou pěti až sedmi slovy. Mladší děti mohou mít problémy s porozuměním příbuznosti či podobnosti určitých slov. Někdy plně neporozumí smyslu sdělení a ani si neuvědomí, že sdělení nepochopily správně. Sdělení jiné osoby mohou interpretovat chybně z důvodu nedostatečné znalosti o jazyku. Děti osmileté a starší si už všimnou, že nějaké sdělení nedává smysl a poznají, když všemu plně neporozumí a chápou, jaký důsledek může nejasná komunikace mít.²⁴⁴

Pro vyslychajícího je také důležitá neverbální stránka výslechu. Ve výrazu tváře dětského svědka se odrazí mnoho z jeho vnitřních psychických pochodů v průběhu výslechu. Vyslychající by neměl sledovat jenom tvář dětského svědka, ale i jeho celkové neverbální chování při výslechu. Vyslychající by měl také sledovat chování dítěte při příchodu k výslechu, neboť z tohoto chování může vyvodit důležité poznatky o samotném dítěti. Zejména jeho náladu, vázanost na osobu, se kterou přišlo k výslechu, dále schopnost navázat kontakt s cizími lidmi. Podle mého názoru má příchod dítěte a jeho přivítání ze strany vyslychajícího velký vliv na průběh celého výslechu. Je nepochybné, že navázání kontaktu s dítětem je velmi složité a podstatné pro samotný výslech.

Neverbální projev dítěte by měl být v souladu s jeho projevem verbálním a celkovou situací při výslechu. Nesoulad mezi verbálním a neverbálním projevem, respektive s celkovou situací při výslechu, může mít různé příčiny. Samotný výslech je jedním z možných důvodů vyvolávající u dětského svědka stres, pocity obav a úzkost. Samotný výslech je pro dítě nepříjemnou a nechtěnou situací.²⁴⁵ Stres, pocity obav a úzkost mohou vyvolat také otázky vztahující se k osobě pachatele a toho, co se dítěti stalo.

V případě nesouladu je na vyslychajícím, aby odhalil jeho příčinu a v průběhu výslechu jej odstranil. Tento nesoulad může být odstraněn například provedením krátké přestávky. V kategorii Neverbální projev se potvrdilo, že v průběhu výslechu dochází

---

²⁴³ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, str. 122-123.

²⁴⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, str. 261.

²⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 225.

k únavě vyslychaného dítěte. Ze získaných dat v rámci výzkumu vyplynulo, že vyslychající si při výslechu dětského svědka všímali neverbálních projevů dítěte a reagovali na jeho fyziologické projevy a v průběhu výslechů byla uskutečněna psychohygienická pauza.

Pro pohodu dítěte je také podstatná délka trvání výslechu. Jak uvádí Konrád, měl by vyslychající respektovat doporučení pro trvání výslechu dítěte, když u dítěte ve věku od sedmi do deseti let by měl samotný výslech trvat kolem dvaceti minut a u dětí ve věku deset až dvanáct let okolo dvaceti pěti minut.²⁴⁶

I přesto, že jsou uváděna doporučení pro trvání výslechu, měl by vyslychající délku trvání výslechu přizpůsobit potřebám dítěte a projevům zvýšené únavy. Podle dat získaných z výzkumu můžeme mezi projevy únavy zařadit narůstající motorický neklid (pohyby nohama a rukama, poposedávání), problém udržet pozornost dítěte (dítě pátrá pohledem po okolí) či zhoršení spolupráce projevující se pomalejší odezvou na pokládané otázky. Dále není vhodné, aby výslech dětského svědka byl prováděn v pozdních večerních hodinách nebo brzkých ranních hodinách.

Kategorie týkající se neverbálního projevu obsahovala nejvíce kódů získaných otevřeným kódováním. I když v metodě zakotvené teorie není sledována četnost vyskytujících se kódů, přesto se nad tímto velkým nasycením této kategorie dále zamyslím z toho důvodu, zda je tato nasycenost kategorie dána tím, že je neverbální projev tak významná součást výslechu, nebo je to tím, že vyslychající a psychologové analyzující data, mají potřebu dívat se spíše na to, co není vysloveno slovy, ale tělem. Podle mého názoru je to proto, že se na neverbální projevy dítěte hodně zaměřují jak vyslychající, tak psycholog, který analyzuje dítě, protože má domněnku, že z neverbálních projevů ve spojení s verbální výpovědí získá hodnotnější a relevantnější data pro platný závěr než pouze ze samotné verbální výpovědi.

Zde je nutné také zmínit limit výzkumu, neboť jedním z dokumentů použitých jako zdroj dat bylo psychologické (odborné) posouzení chování dítěte při výslechu. Zprávy psychologů akcentují neverbální projevy. Také policejní orgán do protokolu o výslechu zaznamenává v tu danou chvíli pro něj významné neverbální projevy dítěte při výslechu. Toto je jeden z důvodů, proč byla tato kategorie nejvíce nasycená a bylo těžké získat více informací o jiných kategoriích.

---

²⁴⁶ KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*, str. 63.

Další podstatnou věc, kterou by měl vyslychající zohlednit při výslechu dítěte, je jeho věk. Souhlasím s názorem O. Kubíka, který uvádí, že pro výslech dítěte je důležitý jeho věk mentální, nikoliv věk fyzický. Mentální úroveň dítěte může leckdy předčít věk fyzický nebo naopak.²⁴⁷ I v rámci provedeného výzkumu se objevily kódy, které byly axiálním kódováním zařazeny do kategorie pojmenované Soulad mentálního a fyzického věku. Z dat bylo možné vypořadovat, že mentální a fyzický věk se promítnou při výslechu do chování dítěte.

V odborné literatuře se velmi zdůrazňuje i vliv prostředí na výslech dětského svědka, což se potvrdilo i ve výzkumných datech. Stres vzniklý z prostředí výslechové místnosti se projevil zvláště na neverbálním projevu dítěte. Prostor, ve kterém se výslech provádí, může také významnou měrou přispět ke snížení stresových faktorů. Strohá a neútná kancelář navozuje u dítěte stres, pocity obav a úzkosti. Pokud tyto nepříjemně laděné pocity ovládnou aktuální duševní stav dítěte, mohou narušovat jeho paměťový výkon a samotná výpověď pak může být značně znehodnocena.²⁴⁸ Je proto vhodné, aby se dítě ve výslechové místnosti cítilo v rámci možností příjemně a bezpečně.

Za samotnou atmosféru výslechu je zodpovědný vždy vyslychající. Většinou na něm záleží, zda bude dítě při výslechu uvolněné a spolupracující, anebo zablokované a nespoupracující. Kacafírková ve svém článku správně popsala, jaký by vyslychající měl být. Uvedla zde, že by měl být objektivní, zkušený, mít dobrou paměť, bohatou slovní zásobu a schopnost sebeovládání. Velkou roli hraje také vnější dojem, jaký vyslychající udělá na dítě.²⁴⁹ Role vyslychajícího by měla být ve vztahu k vyslychanému dítěti pečující a vlídná, zejména ve vztahu k oběti.

V rámci teoretické části práce jsem popsala fáze výslechu. Kriminalistika rozděluje výslech na část úvodní, část souvislého líčení a část dialogu.²⁵⁰

Jak je uvedeno v odborné literatuře, význam fáze monologu spočívá v tom, že dítě má možnost spontánně vypovědět o tom, co samo považuje za důležité, jak událost vnímalo a jak na ni nahlíží. Vstupy vyslychajícího by se v průběhu souvislého vyprávění měly omezovat pouze na povzbuzování dítěte k pokračování.

---

²⁴⁷ KUBÍK, O. *Investigativna psychológia*, str. 104.

²⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*, str. 225.

²⁴⁹ KACAFÍRKOVÁ, M. Výslech nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení (1. část). *Právo a rodina*, str. 18.

²⁵⁰ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 19.

Vyslýchající by měl v průběhu monologu dítěti pozorně naslouchat, udržovat s ním oční kontakt a přikyvovat. V průběhu výslechu by se měl zdržet jakýchkoli hodnotících soudů či kritiky na adresu dítěte. Vyslýchající by také neměl projevovat žádné emoční reakce ve vztahu k tomu, co dítě při výslechu vypráví. Měl by aktivně naslouchat.

Domnívám se, že spontánní výpověď dítěte nese velké nároky na osobu vyslýchajícího. Je důležité, aby spontánní projev dítěte byl zaznamenán velmi pečlivě a správně do protokolu o výslechu a to bez jakýchkoliv úprav ze strany vyslýchajícího. Je velmi dobré, pokud v samotném protokole bude zaznamenán i neverbální projev při samotném podání výpovědi. Vyslýchající si musí pamatovat důležité části výpovědi, které je nutné v další části výslechu upřesnit kladením otázek. Takovéto otázky by měly být kladeny až poté, co dítě ukončí svůj monolog. Předčasné doplňující otázky mohou dokonce způsobit redukci získaných informací, protože vyslýchaná osoba zapomene na detaily, které by uvedla ve volném líčení. V případě zásahu do monologu vyslýcháného může dojít ke změně stylu komunikace.²⁵¹ Domnívám se, že v případě, kdy vyslýchající vstoupí dítěti do jeho spontánní verbální produkce, může tak utlumit ochotu i připravenost dítěte vypovídat.

Opakem spontánního projevu je projev pasivní. I v případě pasivního projevu dítěte při výslechu jsou na osobu vyslýchajícího kladeny velké nároky, aby zvládl výslechovou situaci a získal od dětského svědka relevantní informace.

Ze získaných dat v rámci výzkumu vyplynulo, že pasivní chování se při výslechu dětského svědka objevuje a projevuje se různými způsoby, například tím, že dítě v průběhu celého výslechu odpovídá pouze na pokládané otázky, na položené otázky neodpovídá hned, ale s delší časovou prodlevou. Pasivní projev dítěte se prokázal také ve vztahu k vyšetřované věci, ve vztahu k pachateli a v případě pokládání otázek souvisejících s intimními tématy.

Data pro výzkum byla získána z výslechů a psychologických zpráv týkajících se poškozených dětí v případech sexuálního zneužívání. Pachatelé byli rodinní příslušníci, rodinní známí či sousedi. Z tohoto můžeme jednoznačně dovodit, že mezi pachatelem a obětí existuje určitý blízký vztah.

Jak uvádí Straus, je typickým znakem tohoto druhu mravnostní trestné činnosti velmi často i různá forma závislosti oběti na pachateli. Tento fakt má významný vliv

---

²⁵¹ KACAFÍRKOVÁ, M. Výslech nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení – průběh výslechu. *Právo a rodina*, str. 9.

na objasňování této trestné činnosti, a to jak v pozitivním smyslu (usvědčení pachatele), tak i v negativním smyslu (předstírané, účelové oznámení mravnostního trestného činu).²⁵²

Vztah k pachateli se objevil také v získaných datech v rámci výslechu a je možné konstatovat, že vztah k pachateli měl vliv na průběh výslechu a kvalitu získaných informací v průběhu výslechu. Z výzkumu vyplynulo, že kladný vztah k pachateli se projevoval tak, že svědek využil své zákonné možnosti²⁵³ a k věci nevyprávěl. Dále svědek negoval jakýkoliv intimní kontakt s pachatelem. Kladný vztah k pachateli se také projevoval latencí odpovědí spojených s dotazováním na vztah s podezřelou osobou. O osobě pachatele vyslýchající zjistil více informací až dodatečným dotazováním svědka. Ochota k věci vyprávět se projevila u svědků, kteří neměli přímý příbuzenský vztah k pachateli, ale jednalo se pouze o rodinné známé.

Kacafírková uvádí, že výslech sexuálně zneužívaného dítěte by měl být veden taktně a jemně a není třeba žádat popis všech podrobností, které jsou vyslýchanému známé, aby nebyl dále narušován jeho psychický stav. Tyto podrobnosti si vyslýchající pokud možno musí zjistit jinou cestou.²⁵⁴ S tímto bohužel nemohu souhlasit. Je pravda, že vyslýchající musí brát ohled na psychický stav vyslýchaného dítěte a výslech by neměl dítě více traumatizovat. Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že samotnému trestnému činu je přítomen pouze pachatel a jeho oběť, což platí zejména u trestného činu pohlavního zneužívání. Jedná se o trestnou činnost beze svědků. Je tedy nutné od poškozeného, v tomto případě od dítěte, zjistit co nejpodrobněji popis vyšetřované události. Není tedy možné podrobnosti zjistit jinou cestou, jak uvádí Kacafírková.

V podkapitole 3.8 pojednávám o dokumentaci výslechu. Pro výslech dětského svědka je dokumentace výslechu podstatná, a to hned z několika důvodů. Jedním důvodem je zákonný požadavek neopakovatelnosti úkonu, dále zjištění zákonného postupu (nekladení sugestivních a kapciózních otázek) a nejpodstatnějším důvodem je použití protokolu v rámci znaleckého zkoumání věrohodnosti dětského svědka. Do protokolu o výslechu svědka osoby mladší 15 let by měl vyslýchající zaznamenat doslovné znění výpovědi včetně neverbálních projevů dítěte. Mohu uvést z vlastní zkušenosti, že provedení takového záznamu do protokolu je velmi náročné.

---

²⁵² STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická metodika*, str. 127.

²⁵³ podle § 100 odst. 1 trestního řádu má svědek právo odepřít výpověď proti osobě blízké

²⁵⁴ KACAFÍRKOVÁ, M. Výslech nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení – průběh výslechu. *Právo a rodina*, str. 11.

Čírtková zmiňuje výsledky výzkumu Fabiana a Stadlera (1990) provedený na objednávku spolkové kriminální ústředny v SRN. Podstatou tohoto výzkumu bylo srovnání magnetofonového záznamu výslechu a výsledného protokolu o výpovědi. V rámci tohoto výzkumu se ukázalo, že protokol se často velmi odlišoval od skutečného dialogu zachyceném na magnetofonovém záznamu. Autoři výzkumu se vyjádřili i k příčinám těchto odlišností. Rozlišili dva hlavní zdroje nepřesností protokolu, a to chyby v důsledku vynechávání a chyby v důsledku modifikace obsahu.²⁵⁵

Mohu potvrdit, že v praxi skutečně dochází k těmto uvedeným nepřesnostem. Policejní orgán do protokolu zaznamená jenom dle jeho názoru podstatné informace, a dále přestylizuje výpověď svědka. Toto je zapříčiněno podle mého názoru hlavně tím, že vyslychající není schopen zaznamenat přesně vše, co svědek při výslechu uvádí.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že výslech dítěte by neměla provádět jedna osoba, ale nejméně osoby dvě. K tomuto názoru mě vedou následující důvody. Výslech dětského svědka je náročný na přesnou protokolaci, dítěti je třeba pečlivě naslouchat, tedy vnímat obsah jeho sdělení a zároveň analyzovat jeho výpověď s dosud provedenými úkony k případnému doptávání se na nejasné skutečnosti. Při výslechu dětského svědka je zvláště důležité sledovat jeho neverbální projevy. Tento můj názor, ale není v souladu s požadavky k provedení výslechu dětského svědka, kdy je kladen požadavek na to, aby u výslechu dítěte bylo přítomno co nejméně osob.

K usnadnění protokolace výslechu dětského svědka v současné době pomůže speciální výslechová místnost, neboť součástí písemného protokolu je i video záznam celého průběhu výslechu. Protokol o výslechu osoby mladší 15 let se sepisuje až po skončení výslechu a provádí se přepis z pořízeného zvukového záznamu, což přispěje k přesné protokolaci výslechu. Výslech dětského svědka je v této speciální místnosti uskutečněn jako rozhovor mezi dítětem a vyšetřovatelem. Ostatní osoby, které u výslechu dle zákona být musí, jsou v jiné, technické, místnosti a dítě je nevidí. V technické místnosti, tak může být přítomna i osoba, která také sleduje mnou výše uvedené jevy a v případě nutnosti upozorní vyslychajícího na případné nejasnosti.

Zkušenosti ukazují, že speciální výslechová místnost výrazným způsobem zkvalitňuje a zefektivňuje výslechovou činnost s dětmi. Největší přínos spatřuji v tom, že dětského svědka lze vyslechnout v rámci trestního řízení pouze jednou a dítě je tak uchráněno před zbytečnými traumaty, která si v sobě zpravidla nese celý život.

---

²⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*, str. 356

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké psychologické aspekty se projevují ve výslechu dětských svědků, tyto pojmenovat a popsat. Domnívám se, že cíl výzkumné části mé diplomové práce byl naplněn, když v rámci výzkumu jsem pojmenovala a popsala jedenáct psychologických aspektů objevujících se ve výslechu dětských svědků.

Zde bych chtěla uvést, že není možné aplikovat jednoznačně psychologické či kriminalistické poznatky na každou výslechovou situaci. Musím zde souhlasit se Spurným, že poznatky je velmi obtížné zobecnit a to díky velkému množství proměnných objevujících se v jedinečných seskupeních v každé výslechové situaci.²⁵⁶ I přes moji mnohaletou praxi mne dokáží některé situace vzniklé při výslechu dětských svědků překvapit. Lze tedy konstatovat, že každý výslech je jedinečný a neopakovatelný.

---

²⁵⁶ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, str. 12.

Závěr

Cílem diplomové práce nazvané „Psychologické aspekty výslechu dětí“ bylo zjistit, jaké psychologické aspekty se projevují ve výslechu dětských svědků, tyto pojmenovat a popsat.

K dosažení cílů jsem použila kvalitativní výzkum a jako specifický výzkumný přístup jsem zvolila část postupu metody zakotvené teorie. Výzkumným souborem bylo devět záměrně vybraných spisů týkajících se vyšetřování sexuálních trestných činů vůči dětem ve věku od šesti do dvanácti let. Konkrétně šlo o případy vyšetřované v letech 2010 až 2014. Hlavním kritériem výběru bylo to, že spis se musel týkat šetření ve věci trestného činu pohlavního zneužívání a musel zde být proveden výslech svědka poškozeného dítěte ve věku od šesti do dvanácti let. V kapitole charakteristika zkoumaného souboru je podrobně popsán výběr výzkumného souboru.

Ve své práci jsem si dala za cíl pomocí části postupu této metody stanovit psychologické aspekty ovlivňující výsledky dětských svědků. Cílem mé diplomové práce nebylo vytvořit ucelenou zakotvenou teorii, ale pojmenovat a popsat psychologické aspekty důležité pro výslechové situace.

Výzkumem bylo získáno celkem 188 kódů, které byly uspořádány axiálním kódováním do jedenácti kategorií a to: spontánní projev dítěte, verbální projev, neverbální projev, projev pasivity, emoce, chování dítěte ve výslechové situaci, míra spolupráce při výslechu, vztah k pachateli, počátek výslechu, soulad mentálního a fyzického věku a obecná hlediska výslechu. Jednotlivé kategorie jsou podrobně popsány v kapitole nazvané Výsledky.

Domnívám se, že cíl mé práce, tedy popsání a pojmenování psychologických aspektů výslechu dětí, byl splněn.

Je nepochybné, že výslech dětského svědka je pro vyslýchajícího velmi náročný procesní úkon a klade na jeho osobu vysoké požadavky. Vyslýchající by měl být specialistou na problematiku výslechu nezletilců. Měl by mít alespoň základní znalosti z oboru psychologie, které mu umožní lépe poznat osobu vyslýchaného dětského svědka a orientovat se v základních psychologických aspektech ovlivňujících výslech tohoto svědka.

V rámci Policie ČR je prováděno školení specialistů v kurzu „Výslech dětského svědka“, kde je zohledněna jak teoretická, tak i praktická část. V teoretické části se kurz věnuje teorii zejména z oblasti práva a psychologie a v praktické části si posluchač kurzu vyzkouší provedení výslechu dětského svědka ve speciální výslechové místnosti.

Ke zkvalitnění výslechové praxe by určitě přispělo důsledné dodržování vyčlenění specialistů na danou problematiku, umožnění jejich pravidelného vzdělávání a příležitosti pro výměnu informací a zkušeností s jinými kolegy napříč policií.

Je nutné také zmínit, že na policejních útvech jsou zřizovány speciální výslechové místnosti sloužící k výslechu obětí trestné činnosti, tedy jak dětí, tak dospělých poškozených. Jak jsem uvedla v diskuzi, v praxi se ukazuje, že tyto výslechové místnosti zlepšují práci s nezletilými svědky ve smyslu jejich ochrany před traumatizací z probíhajícího vyšetřování trestné činnosti spáchané na jejich osobě. Je tedy nepochybné, že pro praxi budou speciální výslechové místnosti přínosem a budou plně využívány.

I přesto, že pracuji jako vyšetřovatel a zabývám se vyšetřováním trestné činnosti páchané na dětech, a mám za sebou již několik výslechů dětí, mne psaní diplomové práce obohatilo. Přínosem pro mne bylo hlubší prohloubení poznatků kriminalistické praxe právě s psychologickou stránkou.

Tato práce může sloužit jak jednotlivým institucím působících v rámci trestního řízení, tak i laické veřejnosti, neboť přináší v teoretické části popsané poznatky, týkající se vývojových období dítěte, výslechu a jeho produktu, tedy výpovědi a v praktické části jsou popsané psychologické aspekty objevující se ve výslechu dětského svědka.

Seznam použitých zdrojů

BOWEN, G.A. (2006). Grounded Theory and Sensitizing Concepts. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(3), Article 2. [Dostupné z http://www.ualberta.ca/~iiqm/backissues/5_3/pdf/bowen.pdf, staženo 30.12.2014]

BUREŠ, R. Program Zřizování speciálních výslechových místností pro dětské oběti a svědky Policií ČR. In *Informační servis prevence kriminality* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2007 [citováno 15.2.2015]. Dostupné na www.mvcr.cz/soubor/cerven07-pdf.aspx

ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. 1. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4.

ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. 1. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3.

FRYŠTÁK, M. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. přep. vyd. Ostrov-Přivoz: Key Publishing, 2009. ISBN 978-80-7418-041-5.

GILLERNOVÁ, I.; BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1293-3.

HAYES, N. *Aplikovaná psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-807-4.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HODNÝ, J. a kol. *Vybrané kapitoly z psychologie a pedagogiky pro studující doplňujícího pedagogického studia*. Brno: VA, 2000.

HORT, V. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-404-5.

HOUBOVÁ, D. a kol. *Psychologie pro právníky*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3468-8.

CHARMAZ, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. London: Sage Publications

CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1998.

JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo procesní: [po novele trestního řádu účinné od 1.1.2002]*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-20-3.

KONRÁD, Z.; NĚMEC, M.; NOVOTNÝ, F. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-294-2.

KUBÍK, O. *Investigativna psychológia*. 1. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2012. ISBN 978-80-89447-75-6.

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9

MATIÁŠEK, J.; SOUKUP, J.; BÁRTA, B. *Psychologie a výslechová praxe*. Praha: Orbis, 1968.

MATOUŠKOVÁ, I. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4580-0.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4

NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. vydání. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

- NAKONEČNÝ, M. *Obecná psychologie. Syllabus přednášek.*, vyd. TF JU, České Budějovice, 2006. ISBN 80-7040-922-3.
- NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie.* 1. vyd. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0.
- NĚMEC, M. *Kriminalistická taktika pro policisty.* 1. vyd. Praha: Eurounion, 2004. ISBN 80-7317-036-1.
- NĚMEC, M. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti.* Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003. ISBN 80-7251-141-6.
- NETÍK, K.; NETÍKOVÁ D.; HÁJEK S. *Psychologie v právu.* Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6
- NOVOTNÁ, L. a kol. *Vývojová psychologie.* 3. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-281-0
- PAULÍK, K. *Vývojová psychologie pro doplňující pedagogické studium.* Ostrava: Centrum dalšího vzdělávání PdF OU, 2004.
- PAVLOVSKÝ, P. *Soudní psychiatrie a psychologie.* 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN: 978-80-247-4332-5
- PJEŠČÁK, J. *Kriminalistika.* Bratislava: Obzor, 1981.
- PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie.* 1. vyd. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1086-6.
- PRERAD, V. *Taktika výslechu.* 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1973. 1 sv.
- PTÁČEK, R.; KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2013. ISBN 978-80-7421-060-0.
- ŘÍČAN, P.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Dětská klinická psychologie.* 1. vyd. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-168-2.

SOUKUP, J. *Vybrané texty ke studiu soudní psychologie*. Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1968.

SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-846-5.

STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická metodika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-66-0.

STRAUS, J. a kol., *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-40-7.

STRAUSS, A. L.; CORBIN, J.M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1.vyd. 1. Přeložil Stanislav Ježek. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-x.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komenrář. I. díl*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2002. ISBN 80-7179-634-4.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. § 140 až 421. Komentář* 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-178-9.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie školního dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-487-X.

VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*. 2. vyd. dotisk. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0015-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. 1. vyd. dotisk. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0929-5

WEST, G.; MÜLLER, I. *Dobrodružství psychického vývoje: kapitoly z vývojové psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-684-5.

Základy soudní psychiatrie a psychologie. 1. vyd. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-210-2066-0.

ZOUBKOVÁ, I.; MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004. ISBN 80-86795-05-5.

ČÍRTKOVÁ, L.; PORADA, V. Paměťové stopy v kriminalistické teorii a forenzně psychologických aplikacích. *Soudní inženýrství*, 2005, roč. 16, č. 3, s. 161-168. ISSN 1211-443X. [Dostupné z <http://www.sinz.cz/archiv/docs/si-2005-03-161-168.pdf>, staženo 7.3.2015]

FRYŠTÁK, M. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*, 2014, roč. 13, č. 10, s. 225-250. ISSN 1213-5313.

KACAFÍRKOVÁ, M. Věrohodnost výpovědi nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení. *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 2, s. 11-14.

KACAFÍRKOVÁ, M. Výslech nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení. (1.část). *Právo a rodina*, 2000, roč. 2, č. 10, s. 15-19.

KACAFÍRKOVÁ, M. Výslech nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení – průběh výslechu. *Právo a rodina*, 2000, roč. 2, č. 12, s. 9-13.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18.9.1925, č.j. Zm I 401/25

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb.m.s., Evropská úmluva o výkonu práv dětí.

Směrnice Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV

Úmluva o právech dítěte. [online]. [cit. 6. 10. 2014]. Dostupné z: <<http://www.crdm.cz/download/umluva.pdf>>.

zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Příloha č. 1 – Seznam kódů a kategorií

Celkově jsem v rámci výzkumu identifikovala 188 kódů souvisejících s tématem analýzy. Pokud se kód vyskytoval na různých místech vícekrát, je zmíněn pouze jednou, neboť v metodě zakotvené teorie není sledována četnost vyskytujících se kódů.

Vztah k pachateli	<ul style="list-style-type: none"> - kladný vztah k pachateli - latence odpovědi spojených s dotazováním se na známost s podezřelou osobou - libost – nelibost vyslychaného spojené s dotazem na podezřelou osobu - negace – neguje jakýkoliv intimní kontakt s pachatelem (babičkou) - odpor odpovídat na otázky spojené s vyšetřovanou událostí – podezřelá osoba, šetřená věc - ochota vypovídat o dotázaném (podezřelé osobě) - popis podezřelé osoby prostřednictvím postupného doptávání na blízké osoby, podezřelá osoba je jmenovaná až na konci - rozhodnutí dítěte, že nebude vypovídat vůči blízké osobě
Chování dítěte ve výslechové situaci	<ul style="list-style-type: none"> - časté líčení interakcí - dítě vykazuje známky intrapsychieho konfliktu - chování – podrážděné - chování a jednání při příchodu na výslech - chování a pohyby při výslechu – minimum pohybů - chování adekvátní situaci a prezentovaným událostem - chování ve výslechové situaci – klidné, míra sebeovládání, vliv na chování přítomností rodiče - odklon pozornosti vyšetřovatele – aktivní záměrné jednání - tendence vyhýbat se nepříjemným pasážím - účelové jednání – odklonění pozornosti vyšetřovatele - ujištění o bezpečí – potom vypovídat - váhání dítěte, zda má vypovídat vůči blízké podezřelé osobě
Spontánní projev dítěte	<ul style="list-style-type: none"> - minimum spontánních reakcí - neschopnost dítěte spontánně komunikovat při dotaze na podezřelou osobu, při dotazech na podezřelou událost - ochota vypovídat – bezpečné téma (spontánní, plynulé) - spontánní reakce – minimum - spontánní výpověď - spontánnost – odpovídá na otázku a dále sděluje další informace, na kterého se ho nikdo neptal
Obecná hlediska výslechu	<ul style="list-style-type: none"> - adaptace na výslechovou situaci – nejistota, nedůvěřivost - líčení děje ve skocích - logická konzistence sdělení - plynulost výpovědi - podání logické odpovědi bez přípravy – míra věrohodnosti výpovědi - porozumění otázkám - prostorová a časová provázanost - přesvědčivost v kontextu s obsahem výpovědi - popis vyslychané osoby – vyslychaná osoba popisuje projevy chování podezřelé osoby - časové ohraničení výpovědi – doba začátku, průběh, čas a způsob zakončení - popis osobnosti vyslychaného dítěte

Projev pasivity	<ul style="list-style-type: none"> - pasivní postoj – ihned neodpovídá - pasivní postoj – neochota o věci mluvit - pasivní postoj – váhání při odpovědi - defenzivní postoj – má hovořit o intimních věcech - pasivní spolupráce – odpověď pouze na otázky, časté upřesňování - pasivní projev ve vztahu k pachateli
Míra spolupráce při výslechu	<ul style="list-style-type: none"> - doptávání se na kontext údajného zneužívání - míra a kvalita navázání spolupráce - míra a kvalita navázání spolupráce – aktivně spolupracující - nabídka možnosti ukázat dané situace na panence - nechut spolupracovat – částečná spolupráce – neochotně, útržkovitě vypovídá o pachateli a skutku - nechut vyslychaného odpovídat - neochota ke spolupráci – málo sdílná, nedůvěřivá - ochota vypovídat o věcech nesouvisejících s předmětem výslechu (minulost, rodina, intimní zážitky) - podpora komunikace - potřeba svěření se se zážitkem - projevy neochoty spolupráce – mlčení, neodpovídání - snaha o přímé pojmenování nechuti komunikovat o dané věci (proč o tom s námi nechceš mluvit?) - váhání s odpovědí - volba druhu výslechu vzhledem ke specifickému chování a jednání dítěte - spontánně nekomunikuje, přistoupeno k pokládání otázek - vyhýbání se – nevyhýbání se pojmenovat pohlavní orgány - vyhýbání se přímého pojmenování svého pohlaví – pohlavní orgány - neochota vypovídat – mlčení – pasivní chování - neochota vypovídat – slib, že nebude o dané věci mluvit - neochota vypovídat – verbální (nechci o tom mluvit) - nespolečnost dítěte, nechut a neochota spolupracovat, odpovídání ve stylu ano-ne - ochota ke sdělování neohrožujících skutečností - ochota odpovídat – defenzivní postoj k vyšetřované věci (mlčení, krátké převážně jednoslovné častěji negativní odpovědi) - ochota spolupracovat – potřeba spolupracovat a snaha postihnout detaily - ochota vypovídat – stručné odpovědi - ochota vypovídat – kladné hodnocení pachatele ze strany OČTŘ
Emoce	<ul style="list-style-type: none"> - emoce – bez výraznějších projevů - emoce – pláč - emoce – předstíraný pláč - emoce – smích - emoce – úsměv při popisu toho co se mělo stát - nálada – utlumená, dobře ovládná - obava dítěte, aby bylo sděleno vše - obavy – z důsledku řešení věci - obavy dítěte, že výpovědi ublíží někomu dalšímu – zde matce, když bude vypovídat proti otčímovi - popis prožitku – hnus - psychické pohody a emoce dítěte - psychické pochody a emoce dítěte – negativní - smyslové prožitky dítěte - vnitřní napětí, staženost dítěte - vznik zábran - zvýšené psychické napětí - zvýšený neklid

Soulad mentálního a fyzického věku	<ul style="list-style-type: none"> - myšlení pružné - myšlení vyslychané osoby – názorová nevyzrálost - nepravděpodobná myšlenková produkce vyslychaného dítěte - orientace v čase – špatná - orientace v čase i místě - paměť – zachovalá – bezprostřední, recentní i dlouhodobá - pozornost – přiměřená, časově kratší – omezená - projevy chování – pubescentní chování – hormonální nerovnováha - správné vnímání, paměť - vědomí – vigilní a lucidní - vývojové období – psychosociální a psychosexuální dozrávání
Verbální projev	<ul style="list-style-type: none"> - jazykové vyjadřování úlevy – naštěstí - logika větných spojení - nadbytečné odůvodňování, ospravedlňování se dítěte při výslechu - nadprodukce nepodstatných detailů pro výpověď - plynulost reagování na otázky - řeč – slyšitelná, srozumitelná, správná výslovnost - řeč – tichá - sdělování informací – podstatné i nepodstatné - sdělování nadbytečných detailů - slovní zásoba dle věku (občasná jazyková neobratnost) - verbální projevy – souladnost - vyjadřování o vlastních psychických pochodech – stud za to co se stalo, strach z jeho agrese, pocit zmatenosti - způsob odpovídání – jednoduché krátké odpovědi
Neverbální projev	<ul style="list-style-type: none"> - fyzické projevy – staženost, zakrývání části těla, zakrývání rukou - fyzické projevy při dotazování na věc – klopi oči dolů, ruce jsou sepnuté - fyzické projevy při výslechu – pohled směrem dolů - fyziologické projevy spojené s dotazováním se na známost s podezřelou osobou – kousání do rtu, štípání do ruky, pokyvování chodidlem - chování při výslechu – kouká do země, má sepnuté ruce - chování při výslechu – pohled do země - míra fyzického a duševního napětí - nechť odpovídat – kouká do země, má sepnuté ruce - Neverbální komunikace - Zakrývání si obličeje rukama při dotazování na podezřelou osobu - neverbální projevy – souladnost - Neverbální projevy (překřížení nohou v lýtkové části, zaklesnutí předloktí, krytí si oblasti břicha) - nonverbální komunikace – ukazování místo výpovědi - nonverbální projev - nonverbální projev – kýve hlavou ano – ne - Přerušování výslechové situace – psychohygienická pauza (dotaz na to, zda chce dítě napít) - Přerušování výslechové situace – psychohygienická pauza (únava a nespoupráče dítěte) - Přerušování výslechové situace – psychohygienická pauza (únava dítěte, neschopnost spontánně komunikovat) - Přestavění výslechové místnosti, aby se vyslychané dítě cítilo komfortněji, bylo možno sedět s dítětem na koberci, snížila se stresovost situace - Únava - Změna při neverbální komunikaci - změna pozice dítěte při dlouhém dotazování na podezřelou osobu (dítě je unaveno z dlouhodobého dotazování a samo se poodsedá od komisařky na samostatnou židli)

Počátek výslechu	<ul style="list-style-type: none"> - adaptace na výslechovou situaci - adaptace na výslechovou situaci – nejistota, nedůvěřivost - navázání kontaktu – pomalé - navazování kontaktu – bez problémové - snaha o navázání důvěrnějšího vztahu s dítětem doptáváním se a dotazy na jinou blízkou osobu (zde kamarádku) - snaha o navázání důvěry - uvedení do kontextu výslechu – apelace na mluvení pravdy, podpora orientace v situaci - uvedení do kontextu výslechu – vysvětlení rozdílu mezi pravdou a lží
-------------------------	---

Abstrakt

BURCAROVÁ, B. *Psychologické aspekty výslechu dětí*. České Budějovice 2015. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce M. Lhotová.

Klíčová slova: dítě, mladší školní věk, výslech, výpověď, svědek

Diplomová práce s názvem „Psychologické aspekty výslechu dětí“ se zabývá psychologickými aspekty výslechu sexuálně zneužívaných dětí ve věku od šesti do dvanácti let. Práce je rozdělena na dvě části. První část práce se věnuje teoretickým poznatkům. V pěti kapitolách je provedena rešerše literatury a jsou zde popsány poznatky, týkající se vývojových období dítěte, výslechu a jeho produktu, tedy výpovědi a specifík výslechu dětí.

Ve druhé části práce jsou zpracovány výsledky provedeného výzkumu. Výzkumným cílem diplomové práce bylo zjistit psychologické aspekty ovlivňující výslechy dětských svědků, tyto pojmenovat a popsat. K dosažení cílů diplomové práce byl použit kvalitativní výzkum a jako specifický výzkumný přístup byla zvolena část metody zakotvené teorie. V rámci výzkumu bylo pojmenováno jedenáct kategorií aspektů ovlivňujících výslech dítěte. Tyto kategorie jsou podrobně popsány v kapitole Výsledky, a následně je o nich diskutováno. Tato práce může sloužit jak jednotlivým institucím působících v rámci trestního řízení, tak i laické veřejnosti.

Abstract

Psychological Aspects of Interrogation of Children.

Key words: child, school age, interrogation, testimony, witness

This thesis entitled “Psychological Aspects of Interrogation of Children” deals with the psychological aspects of interrogation of sexually abused children aged six to twelve. The thesis is divided into two parts. The first section consists of five chapters and it focuses on theoretical knowledge. There is described expert knowledge about children’s development, interrogation, the output interrogation, i.e. testimony, and specifics of interrogation of children.

The second part processes the results of the actual research. The research objective of the thesis was to identify psychological aspects which affect the interrogation of children, to determine and describe them. In this thesis qualitative research was used to achieve the aim, especially a part of the grounded theory method. In my research I termed eleven categories – aspects which influence the interrogation of children. These categories are described in detail in the chapters entitled Result and they are discussed in detail. This thesis can serve to individual institutions involved in criminal proceedings concerning juvenile offenders as well as to general public.